

วาระนโยบาย จากภาคประชาชน

(People's Policy Agenda)

บทสังเคราะห์ข้อเสนอจาก
Policy Watch Connect 2026

วาระนโยบาย จากภาคประชาชน

(People's Policy Agenda)

บทสังเคราะห์ข้อเสนอจาก
Policy Watch Connect 2026

สารบัญ

บทนำ 1

วาระนโยบายภาคประชาชน 4

เงื่อนไขความสำเร็จ:
คอบวดเชิงโครงสร้างที่ต้องปลดล็อก 57

ข้อพึงระวังในการกำหนดนโยบาย
และนํานโยบายไปปฏิบัติจริง 64

บทส่งท้าย 69

ภาคผนวก

บทนำ

รายงานสังเคราะห์เชิงนโยบายฉบับนี้เป็นเอกสารที่รวบรวมและสังเคราะห์ข้อเสนอจากกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนผสานกับข้อมูลเชิงประจักษ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นฐานความรู้สำหรับการพิจารณาเชิงนโยบายมิได้มีสถานะเป็นงานวิจัยเชิงวิชาการ โดยอาศัยมุมมองประสบการณ์ และความหวังที่ถูกนำมาแลกเปลี่ยนในงาน Policy Watch Connect 2026 ระหว่างวันที่ 12 – 23 มกราคม 2569 ณ สปปายะสภาสถาน (อาคารรัฐสภา) เพื่อเสนอต่อพรรคการเมืองในโอกาสการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2569

การจัดงานดังกล่าวมิได้มีเป้าหมายเพียงการสร้างพื้นที่สาธารณะเชิงกิจกรรม หากแต่ถูกออกแบบให้เป็น “กระบวนการเชิงสถาบัน” ที่เน้นหนุนเสริมกลไกประชาธิปไตยแบบตัวแทนด้วยกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการปรึกษาหารือเชิงนโยบายในพื้นที่สาธารณะเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างพรรคการเมืองกับสาธารณชนที่มาจากรากฐานต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการออกแบบนโยบายสาธารณะของประเทศไทยในบริบทที่สังคมกำลังเผชิญวิกฤตเชิงโครงสร้างพร้อมกับหลายมิติทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ระบบสุขภาพ รัฐสวัสดิการ ความเหลื่อมล้ำ และความโปร่งใสของรัฐ

บทเรียนจากการกำหนดนโยบายที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าปัญหาสำคัญของประเทศไทยมิได้อยู่ที่การขาดข้อเสนอหรือขาดองค์ความรู้ หากแต่อยู่ที่กระบวนการออกแบบนโยบายที่แยกขาดจากประสบการณ์จริงของประชาชน และถูกรวบรัดโดยโครงสร้างอำนาจที่จำกัดการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ส่งผลให้นโยบายจำนวนมากไม่สามารถตอบโจทย์ปัญหาที่ซับซ้อนในชีวิตจริง และบั่นทอนความเชื่อมั่นของสังคมต่อรัฐและสถาบันการเมืองอย่างต่อเนื่อง

Policy Watch Connect 2026 จึงถูกพัฒนาขึ้นในฐานะ “พื้นที่กลาง” ที่เชื่อมโยงปัญหาเชิงประสบการณ์จากพื้นที่เข้ากับการออกแบบข้อเสนอเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการปรึกษาหารือที่เอื้อให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยน และตกเถียงของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชน ภาควิชาการ ภาควิชาชีพ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จริง

วงสนทนาที่จัดขึ้นไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสะท้อนปัญหา หากแต่ทำหน้าที่สังเคราะห์ฉันทามติร่วมกันว่าประเทศไทยควรปรับเปลี่ยนโครงสร้างหรือกลไกใดเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ทั้งจากผู้ร่วมเสวนาโดยตรงและผู้เข้ามามีส่วนร่วมให้ความเห็นผ่านบอร์ดและแพลตฟอร์มออนไลน์ถึงสิ่งที่นโยบายพรรคการเมืองอาจจะยังให้ความสำคัญไม่มากนัก ในบรรยากาศแบบไม่เป็นทางการที่ถูกออกแบบขึ้นราวกับการเดินอยู่ในตลาดนัด โดยตลาดนัดนโยบาย (policy market place) นี้เน้นให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกเท่าเทียมกันจากการพูดคุยและมีปฏิสัมพันธ์ในระนาบเดียวกัน และมีการอาศัยสัญญาณต่าง ๆ เช่น เก้าอี้วางเปลา่ ผืนผ้าสีขาว ก้อนหิน ดอกหญ้า และแก้วน้ำ เพื่อเตือนใจให้นึกถึงคนที่อาจจะถูกมองไม่เห็นและเกื้อหนุนให้เกิดสุนทรียสนทนาที่เน้นพูดคุยกันด้วยหัวใจ

ความจำเป็นของกระบวนการดังกล่าวยิ่งทวีความสำคัญในห้วงเวลาที่ประเทศกำลังเข้าสู่ช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมือง การเลือกตั้ง และการถกเถียงเชิงนโยบายระดับชาติ หากปราศจากพื้นที่กลางที่เปิดให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกำหนดทิศทางนโยบาย การแข่งขันทางการเมืองย่อมเสี่ยงจะจำกัดอยู่เพียงวาทศิลป์หรือคำสัญญาเชิงนามธรรมโดยขาดฐานข้อมูล ความรู้ ความรับผิดชอบต่อผลกระทบในระยะยาว และโอกาสในการพลิกโฉมอนาคตประเทศผ่านการปลดล็อกคอขวดที่อุดรังให้เรววนเวียนอยู่ที่เดิม

การจัดเวทีแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องและการสังเคราะห์ข้อเสนอออกมาเป็น **“รายงานสังเคราะห์เชิงนโยบาย”** จึงมีความสำคัญในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงการเมืองภาคประชาชนเข้ากับการเมืองในสนามเลือกตั้งและการบริหารประเทศ ข้อเสนอในรายงานสังเคราะห์เชิงนโยบายฉบับนี้จึงมิใช่เพียงข้อเรียกร้อง ทั่วๆไปเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีฐานข้อมูล หลักฐานประกอบ และฉันทามติจากผู้มีส่วนได้เสียหลากหลายกลุ่ม ซึ่งในความหมายนี้ Policy Watch Connect 2026 ไม่ได้เป็นเพียงเวทีรับฟังความคิดเห็นแต่เป็นการยกระดับประชาธิปไตยเชิงนโยบาย (policy-based democracy) ที่ทำให้เสียงของประชาชนไม่สิ้นสุดลงเพียงในวันเลือกตั้ง หากแต่ถูกแปลงเป็นองค์ความรู้ อำนาจต่อรอง และกรอบตรวจสอบที่สามารถติดตาม ทวงถาม และผลักดันให้พรรคการเมืองและรัฐบาลนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

รายงานสังเคราะห์เชิงนโยบายฉบับนี้จึงถูกจัดทำขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นทั้ง **“ฐานความรู้ร่วมของสังคม”** และ **“กรอบพิจารณาเชิงนโยบาย”** สำหรับพรรคการเมือง รัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ไม่เพียงตอบโจทยระยะสั้น ทั่วๆไปสร้างอนาคตที่ยั่งยืนอย่างเป็นธรรม โดยไปไกลกว่าการมุ่งยกระดับความมั่นคงปลอดภัย และเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ สู่การสร้างความเป็นธรรมหรือยุติธรรม และส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการเลือกให้ประชาชนที่มากขึ้น อันเป็นความจำเป็นของสังคมไทยและบังเกิดผลตามเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง

กระบวนการ Policy Watch Connect 2026 เป็นเวทีนโยบายสาธารณะเชิงลึกที่รวบรวมข้อเสนอจากภาคประชาชน ภาควิชาการ ภาควิชาชีพ ภาคประชาสังคม ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จริง และพลเมืองที่ตื่นตัว ผ่านการสนทนาเชิงประเด็น 10 วงครอบคลุมวิกฤตสำคัญของประเทศในทุกมิติ ข้อเสนอที่ได้มิใช่เพียงความเห็นเชิงอุดมการณ์ หากเป็นฉันทามติบนฐานข้อมูล ประสบการณ์จริง และความจำเป็นเชิงโครงสร้างของสังคมไทย สำคัญของข้อเสนอภาคประชาชนสามารถสรุปเป็น 10 ประเด็นนโยบายสาธารณะ ได้แก่

1. ข้อเสนอด้านโครงสร้างการเมืองและการกระจายอำนาจ
2. ข้อเสนอด้านรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งและประชามติ
3. ข้อเสนอด้านการจัดการภัยพิบัติ
4. ข้อเสนอด้านความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม
5. ข้อเสนอด้านการปฏิรูประบบสุขภาพ
6. ข้อเสนอด้านสังคมสูงวัย
7. ข้อเสนอด้านความเหลื่อมล้ำ รัฐสวัสดิการ
8. ข้อเสนอด้านการศึกษา และทุนมนุษย์
9. ข้อเสนอด้านรัฐโปร่งใส ไร้คอร์รัปชัน
10. ข้อเสนอด้านทุนเทา ฟอกเงิน

ทั้งนี้ จากการพูดคุยเห็นตรงกันว่า นอกจากการนำเสนอ**ข้อเสนอ**เชิงนโยบายจำนวนมาก ในราย ประเด็นจากกระบวนการ Policy Watch Connect 2026 ยังจำเป็นต้องวิเคราะห์เชื่อมโยง ความสำเร็จร่วม นั้นคือ การจัดการกับ**คอบขวดเชิงโครงสร้าง** ได้แก่ โครงสร้างอำนาจรวมศูนย์ กฎหมายและระเบียบล้าสมัย ระบบงบประมาณที่ไม่ยืดหยุ่น ข้อมูลที่ไม่โปร่งใส การมีส่วนร่วมที่ เป็นเพียงในเชิงพิธีกรรม และธรรมาภิบาลที่อ่อนแอ จึงได้มีการนำเสนอแนวทางเพื่อการปลด ล็อกปัญหาคอบขวดควบคู่กันไป ในขณะเดียวกัน รายงานสังเคราะห์เชิงนโยบายนี้ยังเสนอกรอบ **ข้อพึงระวัง**เพื่อป้องกันความล้มเหลวเชิงสถาบันในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ การระวัง ช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ การกระจายอำนาจที่ถ่ายโอนภาระโดยไม่เสริมสมรรถนะ การเพิ่มองค์รอนซ้ำซ้อน การเปิดข้อมูลโดยละเมิดสิทธิ การมีส่วนร่วมที่ไม่มีความหมายหรือถูก ครอบงำ และนโยบายที่ขาดความยั่งยืนทางการคลัง รายงานสังเคราะห์เชิงนโยบายฉบับนี้จึง ทำหน้าที่เป็นทั้งเข็มทิศนโยบาย และบททดสอบความจริงใจ ความกล้าทางการเมือง และ คุณภาพของการเมืองเชิงนโยบายในการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนอย่างเป็นธรรมให้กับ ประเทศไทยต่อไป

Policy Watch Connect 2026
เชื่อมผู้ผลักดันนโยบายสาธารณะ: สู่การจับตาการเลือกตั้ง

3 กุมภาพันธ์ 2569

ส่วนที่ 1

วาระนโยบายจากภาคประชาชน

วาระนโยบายที่ 1

โครงสร้างการเมืองและการกระจายอำนาจ

“

ปัญหาของโครงสร้างการเมืองของประเทศไทยเป็นผลสืบเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งโดยสภาพปัญหาที่เป็นรูปธรรมของการออกแบบโครงสร้างทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย

”

บริบทและสภาพปัญหา

จากสภาพปัญหาหลักที่รัฐธรรมนูญออกแบบโครงสร้างทางการเมือง และกลไกตรวจสอบอำนาจรัฐที่ไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย โดยศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระมีบทบาทอำนาจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในการตรวจสอบฝ่ายที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เป็นโครงสร้างแบบรวมศูนย์อำนาจที่ฝังรากลึกทั้งในเชิงกฎหมาย กลไกเชิงสถาบัน และวัฒนธรรมการบริหาร การกระจายอำนาจในเชิงรูปแบบมากกว่าสาระ มีการถ่ายโอนงานแต่ไม่ถ่ายโอนอำนาจและการตัดสินใจ ล้มเหลวในการกระจายอำนาจทางการบริหารและการคลังเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนา ควบคุมดูแลผลกระทบสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต หรือบังคับให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบต่อพื้นที่ได้ และการไม่เคารพต่อหลักอำนาจอธิปไตยของประชาชน สะท้อนเจตนารมณ์ของการออกแบบโครงสร้างที่เน้นการควบคุม ตรวจสอบ และดึงอำนาจกลับสู่ราชการบริหารส่วนกลางมากกว่าการเสริมพลังให้พื้นที่ สภาพปัญหาที่เป็นรูปธรรมของการออกแบบโครงสร้างทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยข้างต้นสามารถสะท้อนออกเป็น 2 มิติ ดังนี้

มิติแรก การออกแบบกระบวนการเข้าสู่อำนาจรัฐของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ ระบบการเลือกตั้งและกลไกการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญที่ไม่สะท้อนการแสดงความเจตจำนงของประชาชนในออกเสียงเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่พรรคการเมืองที่ประชาชนออกเสียงเลือกตั้งที่ได้รัคะแนนสูงสุดไม่สามารถเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจลงมติเลือกผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ร่วมกับสภาผู้แทนราษฎรอีกทั้งการออกแบบบัตรเลือกตั้งที่ยุ่งยากต่อการออกเสียงของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

การกำหนดหมายเลขผู้มีสิทธิสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตกับแบบบัญชีรายชื่อเป็นคนละเบอร์กัน นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญออกแบบให้สมาชิกวุฒิสภามีที่มาซึ่งไม่เชื่อมโยงกับประชาชนผ่านการเลือกตั้งโดยตรง และออกแบบให้องค์อิสระและศาลมีที่มาซึ่งไม่เชื่อมโยงกับประชาชน

มิติที่สอง การออกแบบกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐที่ไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ รัฐธรรมนูญออกแบบดุลยภาพทางอำนาจระหว่างฝ่ายการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนอย่างคณะรัฐมนตรีและรัฐสภากับฝ่ายตรวจสอบอำนาจรัฐที่ไม่เชื่อมโยงกับประชาชนอย่างศาลและองค์กรอิสระในลักษณะที่ไม่สมดุล โดยให้อำนาจฝ่ายหลังมีอำนาจควบคุมฝ่ายการเมืองที่สิ้นเจตนารมณ์ทำลายเสถียรภาพทางการเมืองของคณะรัฐมนตรีกับรัฐสภาและส่งผลให้ฝ่ายการเมืองไม่สามารถดำเนินการ

วาระนโยบายที่ 1

โครงสร้างการเมืองและการกระจายอำนาจ

ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหของประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง โดยรัฐธรรมนูญออกแบบให้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายตรวจสอบอำนาจรัฐอย่างศาลและองค์กรอิสระเข้ามายุ่งเกี่ยวในกิจการทางการเมืองมากเกินไป ตัวอย่างเช่น การตรวจสอบมาตรฐานจริยธรรมของรัฐมนตรีกับสมาชิกรัฐสภา เป็นต้น มีการออกแบบให้ที่มาของฝ่ายตรวจสอบอำนาจรัฐในลักษณะที่สามารถถูกตั้งคำถามว่า ถูกครอบงำโดยฝ่ายการเมืองจนกระทบต่อความเป็นอิสระขององค์กรอิสระและศาลได้ อีกทั้งในส่วนของการใช้ อำนาจตรวจสอบอำนาจรัฐโดยองค์กรอิสระและศาล รัฐธรรมนูญมีลักษณะที่ถูกตั้งคำถามจากประชาชนถึงความชอบด้วยกฎหมายและไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ห้ามมิให้รัฐสภาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพื่อจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากเลือกตั้งของประชาชนได้ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญออกแบบไม่ให้เกิดกลไกสร้างความรับผิดชอบทางการเมืองกับองค์กรอิสระและศาล ตัวอย่างเช่น การไม่เปิดกลไกให้ประชาชนลงชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระและศาลได้ เป็นต้น และที่สำคัญเป็นการออกแบบกลไกตรวจสอบอำนาจรัฐที่ไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

1

พรรคการเมืองต้องผลักดันให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับ โดยออกแบบกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญ กรอบการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เชื่อมโยงกับประชาชน โอบรับทุกความพึงสมมุติใหม่ที่หลากหลายของประชาชน ออกแบบโครงสร้างอำนาจรัฐและจัดสมดุลอำนาจระหว่างฝ่ายการเมืองที่มาจากเลือกตั้งของประชาชนกับฝ่ายตรวจสอบที่ไม่ยึดโยงกับประชาชนเช่นศาลและองค์กรอิสระเพื่อประสิทธิภาพในการส่งมอบนโยบายสาธารณะและแก้ไขปัญหาตามที่สัญญาไว้กับประชาชนได้ จัดโครงสร้างทางการเมืองทั้งมิติการเข้าสู่อำนาจรัฐโดยให้ทุกฝ่ายที่ใช้อำนาจรัฐต้องเชื่อมโยงกับประชาชนและรับผิดชอบทางการเมืองมากขึ้น มีหลักประกันความเป็นอิสระของสำนักงานองค์กรอิสระ รวมถึงออกแบบระบบและกลไกตรวจสอบอำนาจรัฐใหม่ให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย และการสร้างกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐรูปแบบใหม่ที่ประชาชนมีบทบาทในการตรวจสอบอำนาจรัฐแทนการตรวจสอบอำนาจรัฐโดยองค์กรอิสระและศาลแบบดั้งเดิม เช่น มีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐ มีสิทธิตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ และมีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ

2

การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยถ่ายโอนภารกิจแบบครบองค์ประกอบ (งาน คน งบประมาณ อำนาจ) เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในบทบาทของท้องถิ่นให้บริการและจัดทำบริการสาธารณะ สามารถจัดการปัญหาเชิงพื้นที่และวิกฤตซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีความสามารถในการคลัง (การจัดสรรรายได้อย่างเป็นธรรม เพิ่มฐานภาษี)

วาระนโยบายที่ 1

โครงสร้างการเมืองและการกระจายอำนาจ

ข้อเสนอจากภาคประชาชน (ต่อ)

3

สร้างกลไกป้องกันคอร์รัปชันโดยเน้นหลักความโปร่งใสและการตรวจสอบของประชาชน โดยเปลี่ยนกรอบคิดจากการควบคุมและกำกับจากส่วนกลางไปสู่การเปิดเผยข้อมูลต่อ และเน้นการตรวจสอบจากสังคม โดยพัฒนาช่องทางร้องเรียนและติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ

4

จัดตั้งกลไกการมีส่วนร่วมคู่ขนาน เช่น สภาประชาชน สภาพลเมือง ซึ่งการจัดตั้งสภาคู่ขนาน ในระดับจังหวัดหรือพื้นที่เพื่อเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกแบบ ตรวจสอบ และทำกับนโยบายสาธารณะอย่างต่อเนื่อง กลไกดังกล่าวจะช่วยลดช่องว่างระหว่างประชาชนกับโครงสร้างรัฐ และเสริมสร้างประชาธิปไตยฐานรากให้เข้มแข็ง

5

รัฐบาลยืนยันเจตจำนงทางการเมืองในการกระจายอำนาจอย่างเป็นรูปธรรม โดยแก้ไขหรือยกเลิกกฎระเบียบของราชการบริหารส่วนกลางที่เป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจ เช่นกฎระเบียบของกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงการคลังบางที่เป็นกลไกควบคุมจากราชการบริหารส่วนกลาง เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจตัดสินใจและสามารถใช้จ่ายงบประมาณได้

6

การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจให้สมดุล โดยให้ความสำคัญกับฝ่ายการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในการดำเนินนโยบายตามที่สัญญาไว้กับประชาชน และเน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐผ่านกลไกที่เป็นรูปธรรมเช่นเข้าชื่อเสนอถอดถอนนักการเมืองและผู้ใช้อำนาจรัฐ

7

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญกำหนดหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization Principle) เป็นหลักการพื้นฐานของรัฐ รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และไม่อาจถูกจำกัดหรือเพิกถอนได้โดยกฎหมายลำดับรองหรือการตีความอื่นใด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยการปกครองที่มีความเป็นอิสระด้านการบริหาร การคลัง และการกำหนดนโยบายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติและบัญญัติรองรับรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่หลากหลาย เช่น การปกครองท้องถิ่นขนาดใหญ่ การจัดการตนเองระดับจังหวัด หรือรูปแบบมหานครเพื่อเป็นหลักประกันว่าโครงสร้างดังกล่าวไม่ถือเป็นการแบ่งแยกดินแดนหรือขัดต่อหลักรัฐเดี่ยว เพื่อเปิดพื้นที่เชิงกฎหมายให้เกิดนวัตกรรมด้านการปกครองท้องถิ่น

8

การร่างหรือแก้ไขพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดให้แผนกระจายอำนาจและแผนปฏิบัติการถ่ายโอนภารกิจมีผลผูกพันทางกฎหมายต่อหน่วยงานของรัฐอย่างชัดเจน พร้อมกำหนดกรอบระยะเวลาและความรับผิดชอบทางกฎหมายในกรณีที่หน่วยงานส่วนกลางไม่ปฏิบัติตามแผน มีหลักประกันด้านการคลังท้องถิ่น เพื่อให้การจัดเก็บรายได้ เงินอุดหนุน และการใช้จ่ายเงินสอดคล้องกับกรอบบทบาทภารกิจของท้องถิ่นที่รับผิดชอบ ภายใต้กรอบความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสร้างความมั่นคงทางการคลังและลดการพึ่งพาเงินอุดหนุนจากส่วนกลาง ทั้งนี้ ควรบัญญัติหลักการถ่ายโอนภารกิจในลักษณะครบองค์ประกอบ โดยกำหนดให้การถ่ายโอนต้องประกอบด้วย (1) อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (2) บุคลากร (3) งบประมาณ และ (4) อำนาจในการบริหารจัดการภายใน เพื่อป้องกันการถ่ายโอนภารกิจโดยไม่จัดสรรทรัพยากร ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ปรากฏชัดในหลายภาคส่วน เช่น ด้านสาธารณสุขและการจัดการทรัพยากร

วาระนโยบายที่ 1

โครงสร้างการเมืองและการกระจายอำนาจ

ข้อเสนอจากภาคประชาชน (ต่อ)

9

การร่างหรือแก้ไขกฎหมายเฉพาะด้านเพื่อรองรับอำนาจท้องถิ่น เช่น กฎหมายเกี่ยวกับบริการสาธารณะและการจัดการเชิงพื้นที่ เช่น กฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข การคมนาคม การจราจร การจัดการน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการวางแผน ตัดสินใจ และบูรณาการการทำงานของหน่วยงานรัฐในพื้นที่ ลดความซ้ำซ้อนของอำนาจจากหลายกระทรวง และเพิ่มความคล่องตัวในการรับมือกับปัญหาเชิงซับซ้อนและภัยพิบัติ

“

โครงสร้างทางการเมืองที่ดี
ประชาชนต้องมีส่วนร่วม

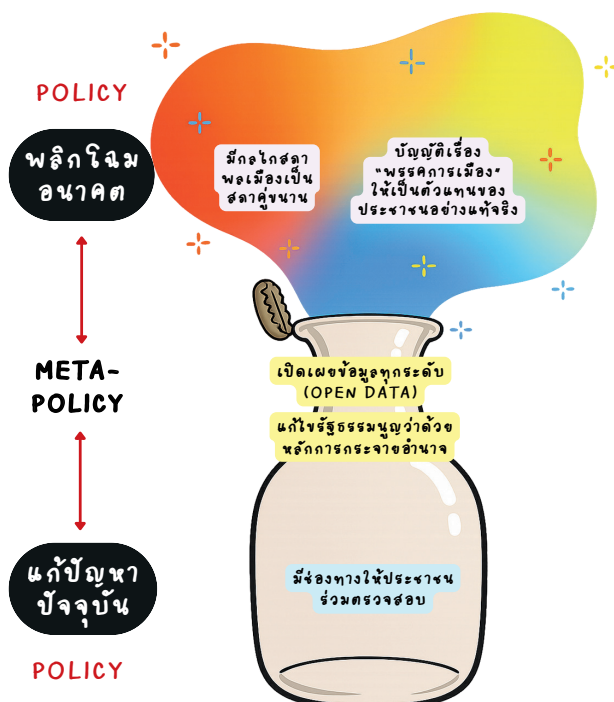
”

สรุปสาระสำคัญด้านโครงสร้างการเมืองและการกระจายอำนาจ

ไฮไลท์ข้อเสนอสำคัญด้านโครงสร้างการเมืองและการกระจายอำนาจ

วาระนโยบายที่ 2

รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และประชาธิปไตย

“

สภาพการเมืองและกระบวนการประชาธิปไตยของไทยในช่วงหลัง
การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 เปรียบกับภาวะถดถอย

”

บริบทและสภาพปัญหา

จากปัญหาสำคัญคือการขาดความเชื่อมั่นของประชาชนต่อบอบการปกครองและสถาบันต่างๆ ในโครงสร้างอำนาจรัฐ ทั้งในส่วนของการเลือกตั้ง การจัดการประชุมรัฐธรรมนูญ พรรคการเมืองก็ขาดความเข้มแข็ง ประชาชนยังแตกแยก ขัดแย้งและเกิดความเกลียดชังทางการเมืองจากการรณรงค์ในสื่อโซเชียลมีเดีย โดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ทำให้ขาดพลังในการร่วมขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาประเทศ กระทั่งต่อคุณภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ปัญหาดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องโดยตรงมาจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มีที่มาและเนื้อหาที่มีลักษณะไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยและหลักความเสมอภาคของบุคคล กระบวนการออกเสียงประชามติรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2559 ที่ไม่เสรีและไม่เป็นธรรม เนื่องจากการปิดกั้นการให้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นและการรณรงค์ของบุคคลนอกจากนี้ ในเชิงเนื้อหารัฐธรรมนูญฉบับนี้ออกแบบโครงสร้างอำนาจรัฐที่ทำให้อำนาจที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนอยู่ภายใต้อำนาจที่ไม่มี ความเชื่อมโยงกับประชาชนอย่างองค์อิสระและ ศาล รวมถึงการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่มีลักษณะที่ถดถอยลงจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ เช่น การไม่รับรองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ สิทธิและสวัสดิการจากรัฐ และการสร้างข้อจำกัดที่เปิดช่องให้รัฐใช้ข้ออ้างเรื่องความมั่นคงของรัฐเข้ามาจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ง่าย

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาลักษณะข้างต้นเพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการเลือกตั้ง ระบบประชาธิปไตย และระบบรัฐสภาให้ฟื้นกลับมาได้ รวมถึงออกแบบกลไกการเลือกตั้งและองค์กรจัดการเลือกตั้งใหม่จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 เพื่อสร้างระบบการเมืองที่ประชาชนชาวไทยกำหนดชะตากรรมของตนเองด้วยประตู่ 3 บานที่จะเปิดไปสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ได้แก่ ประตู่บานแรก การออกเสียงประชามติของประชาชนในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 เพื่อเห็นชอบให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ประตู่บานที่สอง การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 256 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 โดยรัฐสภา และประตู่ที่สาม การออกเสียงประชามติของประชาชนในการเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

วาระนโยบายที่ 2

รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และประชาติ

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

ช่วงการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง

1

ข้อสังเกตเกี่ยวกับปัญหาในการจัดการเลือกตั้งและข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวของภาคประชาชนที่มีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์การเลือกตั้งครั้งก่อน ๆ มาปรับใช้กับการจัดการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติในปัจจุบันเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเช่นเดิม

2

ในช่วงที่กำลังมีการอบรมเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่จะมาช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดำเนินการจัดการเลือกตั้งและออกเสียงประชามติ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องดำเนินการอบรมกับเจ้าหน้าที่ดังกล่าวไม่ให้เกิดความลักษณะของการทำเครื่องหมายของประชาชนในการออกเสียงที่บัตรเลือกตั้งในลักษณะที่แคบเกินไปเพื่อแก้ไขปัญหารื่องบัตรเสียที่มีจำนวนมากให้ลดลง

3

ปรับปรุงการจัดการกระบวนการลงคะแนนและหย่อนบัตรเลือกตั้ง รวมถึงการออกเสียงประชามติของประชาชนจำนวนสามใบให้มีขั้นตอนที่น้อยลงและเป็นมิตรกับประชาชนมากขึ้น

4

ต้องดำเนินการให้กระบวนการนับคะแนนเสียงของประชาชนให้คู่หาเลือกตั้งมีความโปร่งใสมากที่สุดโดยเปิดให้ภาคประชาชนเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ได้อย่างง่ายและสะดวกมากขึ้น

พรรคการเมือง

5

รณรงค์หาเสียงทางการเมืองโดยมุ่งเน้นไปที่การแข่งขันเชิงนโยบายอย่างสร้างสรรค์แทนการรณรงค์ทางการเมืองที่มุ่งเน้นการสร้างความเกลียดชังระหว่างประชาชนมากยิ่งขึ้น

6

พรรคการเมืองต้องแสดงจุดยืนทางการเมืองให้ประชาชนทราบชัดเจนว่ามีความเห็นอย่างไรต่อการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่แทนที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560

7

พรรคการเมืองต้องมีนโยบายที่ชัดเจนให้ประชาชนทราบว่าหากเห็นด้วยกับการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญด้วยกระบวนการเช่นไรและที่มาของผู้ร่างรัฐธรรมนูญจะมีที่มาอย่างไร

8

พรรคการเมืองต้องมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในการเชิญชวนประชาชนไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในการออกเสียงประชามติในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569

9

พรรคการเมืองต้องแสดงจุดยืนให้ประชาชนทราบชัดเจนว่าจะดำเนินการเช่นไรกับร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 256 ที่ค้างอยู่ในการพิจารณาของรัฐสภาก่อนที่จะมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรและอำนาจของวุฒิสภาจำนวนหนึ่งในสามในการเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญ

วาระนโยบายที่ 2

รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และประชาติ

กลุ่มการเมืองที่ดำเนินการรณรงค์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิออกเสียง ประชาติ

- 10 รณรงค์ทางการเมืองด้วยภาษาที่ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจกับประชาชนว่าการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มีความสำคัญต่อชีวิตของเขาอย่างไร
- 11 รณรงค์ทางการเมืองให้ประชาชนเข้าใจชัดเจนว่าหากประชาชนออกเสียงประชาติเห็นชอบให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แล้ว กระบวนการทางการเมืองและรัฐธรรมนูญจะต้องดำเนินไปเช่นไรต่อจนกว่าจะมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมาใช้บังคับแทนรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2560
- 12 ต้องรณรงค์ทางการเมืองให้ประชาชนเข้าใจว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญรายมาตราสามารถดำเนินการไปพร้อมกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อจัดทำรัฐธรรมนูญทั้งฉบับได้

ประชาชน

- 13 ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชาติในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569
- 14 มีส่วนร่วมกับกิจกรรมรณรงค์ เชิญชวนให้บุคคลอื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชาติ
- 15 มีส่วนร่วมในการร่วมสังเกตการณ์และตรวจสอบการนับคะแนนในคูหาเลือกตั้งมากยิ่งขึ้น

ช่วงหลังวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2569

พรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนและสามารถจัดตั้ง รัฐบาลได้

- 16 ปฏิบัติตามสัญญาทางการเมืองเกี่ยวกับนโยบายและการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ไว้ไว้ประชาชน
- 17 อาศัยอำนาจของฝ่ายบริหารหรือตรากฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรสังเกตการณ์การเลือกตั้งของประชาชนที่เป็นอิสระจากคณะกรรมการการเลือกตั้งและเปิดให้ภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์กรดังกล่าว

วาระนโยบายที่ 2

รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และประชาธิปไตย

พรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนและสามารถ จัดตั้งรัฐบาลได้ (ต่อ)

18

การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะต้องมีความแตกต่างกับรัฐธรรมนูญที่มาจากคณะรัฐประหารอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการออกแบบภาษาและวิธีการเขียนบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้ประชาชนเข้าใจง่ายและนำไปใช้อ้างในการใช้สิทธิทางศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนในวงกว้างได้สะดวกมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของรัฐธรรมนูญ

19

สร้างการเลือกตั้งที่ปราศจากการซื้อสิทธิขายเสียงและประชาธิปไตยสูงสุดด้วยการใช้กลไกด้านการศึกษาผ่านการฝึกอบรมให้เยาวชนรุ่นใหม่ ของสังคมไทยได้มีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่อยู่ในสถาบันทางการศึกษา

คณะกรรมการการเลือกตั้ง

20

นำเครื่องมือทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้การเลือกตั้งมากยิ่งขึ้นเพื่อสร้างกลไกที่เปิดกว้างให้บุคคลที่มีความเปราะบางสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การเพิ่มช่องทางให้ออกเสียงเลือกตั้งผ่านแอปพลิเคชันในมือถือ เป็นต้น

ประชาชน

21

ประชาชนต้องคงระดับมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับสูงเอาไว้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างการตรวจสอบการทำงานของผู้แทนของประชาชนในรัฐสภาอยู่ตลอดเวลาว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ อภิปราย และลงมติในวาระต่าง ๆ รวมถึงการพิจารณาร่างกฎหมายได้สอดคล้องกับนโยบายต่าง ๆ ที่ได้หาเสียงทางการเมืองไว้กับประชาชนหรือไม่

“

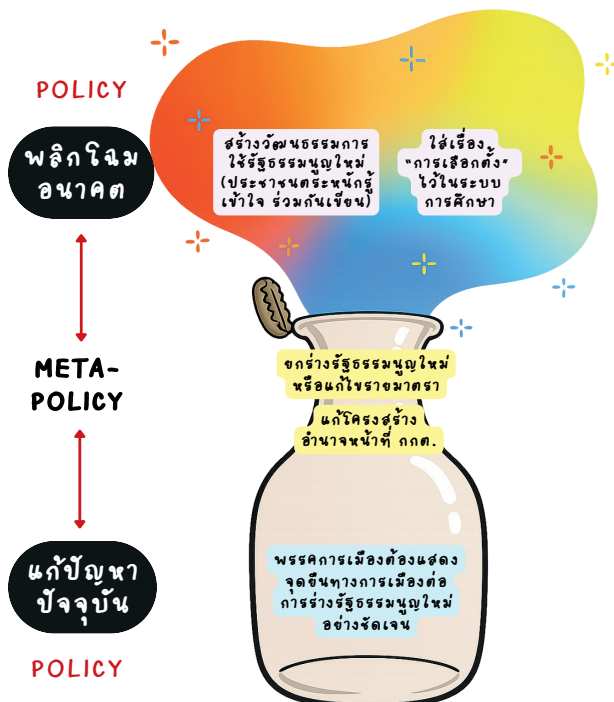
*ยกระดับการเลือกตั้งและประชาธิปไตย
สู่ประชาธิปไตยคุณภาพเพื่อประชาชน*

”

สรุปสาระสำคัญด้านรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และประชามติ

ไฮไลท์ข้อเสนอสำคัญด้านรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และประชามติ

วาระนโยบายที่ 3

การจัดการภัยพิบัติ

“

ภัยพิบัติทวีความรุนแรง แต่การจัดการยังติดกับดักรวมศูนย์ จึงนำไปสู่ความล้มเหลวเชิงโครงสร้าง

”

บริบทและสภาพปัญหา

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสภาวะอากาศแปรปรวนส่งผลให้ประเทศไทยเผชิญภัยพิบัติซ้ำซาก เช่น น้ำท่วม ดินถล่ม และภัยแล้ง ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูง แต่ระบบการจัดการภัยพิบัติของไทยยังเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง ในขณะที่บทบาทและขีดความสามารถของหน่วยงานหลักด้านการจัดการภัยพิบัติยังไม่เพียงพอต่อการบริหารวิกฤตในระดับชาติ ทำให้การตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินในระดับพื้นที่ขาดความคล่องตัวและไม่ทันท่วงที กลไกการบัญชาการเหตุการณ์ที่กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นศูนย์กลางยังประสบปัญหาความไม่ต่อเนื่องจากการโยกย้ายตำแหน่งและการขาดความเข้าใจบริบทพื้นที่

นอกจากนี้ กระบวนการจัดการภัยพิบัติยังเน้นการรับมือและเยียวยาหลังเกิดเหตุ มากกว่าการป้องกันและเตรียมความพร้อมล่วงหน้า ซึ่งสะท้อนผ่านกรอบกฎหมาย ระเบียบและวิธีการงบประมาณที่ไม่เอื้อต่อการลงทุนด้านการลดความเสี่ยง นำไปสู่ความไม่มั่นใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการป้องกันและเตรียมความพร้อม

ปัญหาดังกล่าวถูกซ้ำเติมด้วยระบบข้อมูลที่กระจัดกระจาย การขาดฐานข้อมูลกลุ่มเปราะบาง และการประเมินความเสี่ยงเชิงพื้นที่ ส่งผลให้การตัดสินใจเชิงนโยบายและการปฏิบัติยังพึ่งพาดุลพินิจมากกว่าข้อมูลหลักฐาน และทำให้การจัดการภัยพิบัติของไทยยังขาดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

กรอบทิศทางนโยบาย ตามฉันทามติจากการถกแถลงของที่ประชุมคือ “ภัยพิบัติเป็นภัยด้านความมั่นคงของรัฐและประชาชน” การกระจายอำนาจการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน เป้าหมาย 1 ตำบล 1 ศูนย์จัดการภัยพิบัติ ดังนี้

ปฏิรูปโครงสร้างเชิงสถาบัน: จัดตั้งองค์กรกลางอิสระ และปรับโครงสร้างอำนาจ

1

จัดตั้งองค์กรกลางอิสระและปรับโครงสร้างอำนาจ โดยจัดตั้ง “หน่วยงานกลางด้านการจัดการภัยพิบัติแห่งชาติ” เป็นองค์กรอิสระระดับชาติที่มีคุณลักษณะสำคัญเช่นเดียวกับ Federal Emergency Management Agency (FEMA) ของสหรัฐอเมริกา คือ มีงบประมาณของตนเอง มีอำนาจบริหารจัดการที่ชัดเจน คล่องตัว และเป็นอิสระจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง มีบทบาทหลักในการสนับสนุน (Support) และอำนวยความสะดวก (Facilitate) เพื่อสร้างขีดความสามารถในการจัดการภัยพิบัติให้มีประสิทธิภาพ

วาระนโยบายที่ 3

การจัดการภัยพิบัติ

ปฏิรูปโครงสร้างเชิงสถาบัน: จัดตั้งองค์กรกลางอิสระและปรับโครงสร้างอำนาจ (ต่อ)

2

กระจายอำนาจการจัดการภัยพิบัติสู่ท้องถิ่น มุ่งกระจายอำนาจสู่เป้าหมายความมั่นคงหรือความเจริญ การเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการ "กระจายอำนาจ" ไปสู่ "การกระจายความเจริญหรือความมั่งคั่ง (Wealth)" เพื่อสร้างฐานการจัดการภัยพิบัติที่เข้มแข็ง โดยใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานดังตัวอย่างเครื่องมือที่สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่นในการจัดการภัยพิบัติ ได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น "โมเดล 8 ระบบ" ที่ประกอบด้วย 1) ระบบอาสาสมัคร 2) ระบบข้อมูลตำบล 3) ระบบกองทุนชุมชน 4) ศูนย์กลางจัดการภัยพิบัติ 5) ระบบแผนที่ชุมชน 6) ระบบสื่อสาร 7) ระบบบัญชาการส่วนหน้า และ 8) ระบบเชื่อมโยงเครือข่าย

3

ปรับโครงสร้างคณะกรรมการจัดการภัยพิบัติระดับจังหวัด โดยเปลี่ยนผู้บัญชาการเหตุการณ์จากผู้ว่าราชการจังหวัดให้เป็นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ (เช่น นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือนายกเทศมนตรี/อบต.ที่มาจากการเลือกตั้ง) ทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการจัดการภัยพิบัติระดับจังหวัด เพื่อให้การบัญชาการยึดโยงกับพื้นที่และประชาชนอย่างแท้จริง

ปฏิรูปกฎหมายและระเบียบและวิธีการงบประมาณ: ปลดล็อกการป้องกันและลดความเสี่ยง

4

ทบทวน พ.ร.บ. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550: แก้ไขกฎหมายให้มีเนื้อหาสนับสนุนการทำงานเชิงป้องกันเชิงรุก (Proactive/Preventive) และให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ของตนเองได้มากขึ้น ตั้งแต่การประเมินความเสี่ยงไปจนถึงการประกาศเขตภัยพิบัติ

5

แก้ไขระเบียบและวิธีการงบประมาณ ให้เอื้อต่อการจัดการภัยพิบัติเพื่อการป้องกัน: แก้ไขกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะระเบียบของกรมบัญชีกลาง เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถใช้งบประมาณสำหรับ "การป้องกันและเตรียมความพร้อมก่อนเกิดเหตุ" ได้อย่างมั่นใจและคล่องตัวโดยไม่ต้องรอให้เกิดภัยพิบัติก่อน

6

เปลี่ยนกระบวนทัศน์ระบบการตรวจสอบ: ทำงานร่วมกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบ เช่น สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) เพื่อสร้างความเข้าใจและปรับเปลี่ยนแนวทางการตรวจสอบให้เกิดการยอมรับว่าการใช้งบประมาณเพื่อลดความเสี่ยงคือการลงทุนที่จำเป็นและคุ้มค่าในระยะยาว

วาระนโยบายที่ 3

การจัดการภัยพิบัติ

สร้างขีดความสามารถของท้องถิ่น: ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและการประเมินความเสี่ยง

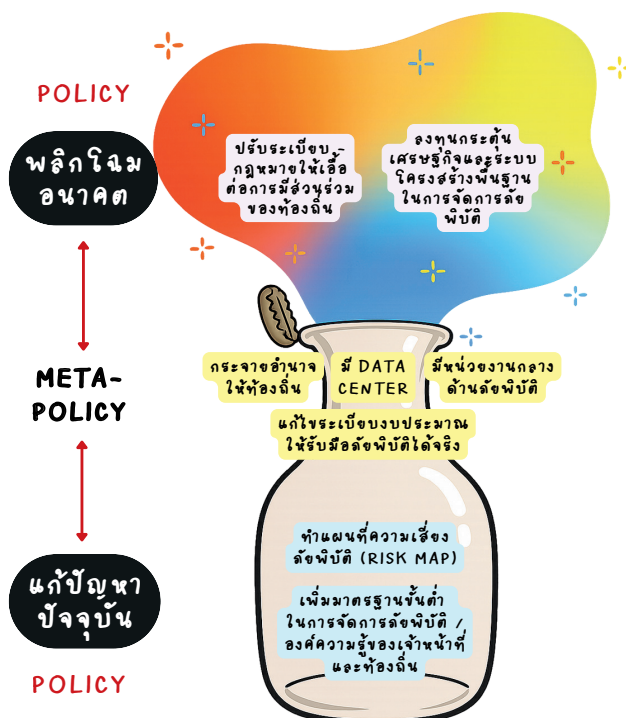
- 7 พลิกผัน "การจัดทำแผนที่ความเสี่ยง (Risk Map)" เป็นวาระแห่งชาติ: กำหนดเป็นนโยบายให้ทุกท้องถิ่นต้องจัดทำแผนที่ความเสี่ยงของตนเอง โดยเน้นกระบวนการ "จากฐานราก" ที่ให้ชุมชนเป็นผู้ประเมินและจัดทำ โดยมีหน่วยงานวิชาการและสถาบันการศึกษาทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง
- 8 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม: สนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มาใช้ในการประเมินความเสี่ยง การเตือนภัย และการสนับสนุนการตัดสินใจ เพื่อลดการพึ่งพาดุลพินิจและเพิ่มความแม่นยำด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์
- 9 บรรลุ "หลักสูตรการจัดการภัยพิบัติ" เป็นมาตรฐาน: กำหนดให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (นายก อบจ./เทศบาล/อบต.) และฝ่ายปกครอง (นายอำเภอ) ต้องผ่านการอบรมหลักสูตรการจัดการภาวะวิกฤตตามหลักการสากล เช่น ระบบบัญชาการเหตุการณ์ (ICS) และศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน (EOC)
- 10 ยกระดับขีดความสามารถของกลไกภาคพลเมือง: เสริมสร้างระบบอาสาสมัครและองค์กรสาธารณประโยชน์ โดยพัฒนาระบบอาสาสมัครให้เข้มแข็ง: มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนเครือข่ายอาสาสมัคร (ทั้ง อปพร. และอาสาสมัครประเภทอื่นๆ) อย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการพัฒนาทักษะเฉพาะทาง การจัดหาเครื่องมือที่ทันสมัย และการปรับปรุงสวัสดิการและค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับการทวิงและความเสี่ยง
- 11 ส่งเสริมบทบาทองค์กรสาธารณประโยชน์: ปรับปรุงกฎระเบียบและเงื่อนไขทางภาษี เพื่อเอื้อให้การทำงานของมูลนิธิและองค์กรภาคประชาสังคมในการระดมทรัพยากรและให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยมีความคล่องตัวและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- 12 บูรณาการภาคเอกชน เปลี่ยนต้นทุนความเสียหายเป็นการลงทุนเพื่อสร้างมูลค่า โดยการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมเพื่อให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการภัยพิบัติ ตั้งแต่การแบ่งปันข้อมูลและเทคโนโลยี ไปจนถึงการร่วมวางแผนและลงทุน และเปลี่ยนงบประมาณภาครัฐในการเยียวยาเป็นการลงทุน พลิกผันนโยบายที่ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้าร่วมลงทุนในโครงการโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ เช่น ระบบป้องกันน้ำท่วม การปรับปรุงผังเมือง ตามแนวคิด "เสียเงินต้องได้เงิน" ซึ่งไม่เพียงช่วยลดความสูญเสียในระยะยาว แต่ยังสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมใหม่ๆ ให้แก่ประเทศได้

“ 1 ตำบล 1 ศูนย์จัดการภัยพิบัติ
การสร้างภูมิคุ้มกัน โดยชุมชน
ท้องถิ่นเป็นฐาน ”

สรุปสาระสำคัญด้านการจัดการภัยพิบัติ

ไฮไลท์ข้อเสนอสำคัญด้านการจัดการภัยพิบัติ

วาระนโยบายที่ 4

ความเป็นธรรมสิ่งแวดล้อม

“

การพัฒนาแบบทุนเป็นศูนย์กลางทำให้ธรรมชาติกลายเป็นสินค้า
ลดทอนสิทธิชุมชน และผลกระทบมลพิษสู่ประชาชนอย่างไม่เป็น
ธรรม สะท้อนความล้มเหลวเชิงโครงสร้างของรัฐในการสร้างความ
เป็นธรรมและความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

”

บริบทและสภาพปัญหา

กว่าครึ่งศตวรรษของการพัฒนาแบบทุนนิยมในประเทศไทย ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติถูกเปลี่ยนจากวิถีชุมชนที่พึ่งพาระบบนิเวศ ไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีทุนเป็นศูนย์กลาง ธรรมชาติถูกทำให้เป็น “ทรัพยากรและสินค้า” ขณะที่รัฐให้ความสำคัญกับการดึงดูดการลงทุนมากกว่าการคุ้มครองสิทธิและสุขภาพของประชาชน ทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดิน ป่า น้ำ และทะเลอยู่ในมือทุนขนาดใหญ่ มากกว่าชุมชนที่พึ่งพาทรัพยากรเหล่านี้เป็นฐานชีวิต ตั้งแต่ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา การขยายโครงการขนาดใหญ่เหมือน เขื่อน พลังงานฟอสซิล เกษตรเชิงเดี่ยว และการท่องเที่ยวเชิงปริมาณ ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพเสื่อมลง ระบบนิเวศอ่อนไหวถูกกดดันจากการใช้ที่ดินที่ไม่สอดคล้องภูมิปัญญาท้องถิ่น การรุกรานของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น และการใช้สารเคมีจำนวนมากที่เพิ่มความเสี่ยงปนเปื้อนในชุมชน

มลพิษจากฐานอุตสาหกรรมจำนวนมหาศาลกลายเป็นภาระที่ชุมชนต้องรับ ทั้งอากาศ น้ำ ดิน และฝุ่น PM2.5 ขณะที่การปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากพลังงานฟอสซิลและเกษตรเชิงเดี่ยวทำให้ประเทศเผชิญภัยพิบัติรุนแรงมากขึ้น และการเสื่อมถอยของทรัพยากร ซึ่งถูกซ้ำเติมจากโลกรวนที่รุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

โครงสร้างรัฐและนโยบายทรัพยากรยังขาดประชาธิปไตยจากฐานราก การประกาศเขตป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ชุมชนจำนวนมากสะท้อนการละเมิดสิทธิทำกิน ขณะที่การจัดสรรสวัสดิ์น้ำยังเอื้อประมงพาณิชย์มากกว่าประมงพื้นบ้าน และนโยบายคาร์บอนเครดิตเปิดช่องให้ทุนรายใหญ่ใช้ป่าสาธารณะเขตเขยการปล่อยคาร์บอน ทำให้สิทธิชุมชนถูกจำกัดยิ่งขึ้น

ผลลัพธ์คือความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรเพิ่มขึ้น ชุมชนสูญเสียความมั่นคงอาหาร วัฒนธรรม และฐานเศรษฐกิจ ต้องพึ่งพาดินและรัฐที่ไม่อาจพึ่งคืนได้ ขณะที่คนเมืองและคนรุ่นใหม่เผชิญภาวะ “แปลกแยกจากธรรมชาติ” เพราะการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่สร้างความเข้าใจและคุณค่าต่อธรรมชาติได้เพียงพอ แม้รัฐจะปรับปรุงนโยบายหลายครั้ง แต่นโยบายยังยึดกรอบเศรษฐกิจมากกว่าคุ้มครองสิทธิประชาชน จึงล้มเหลวในการลดความเหลื่อมล้ำ กระจายอำนาจ และสร้างความยั่งยืนของทรัพยากร

วาระนโยบายที่ 4

ความเป็นธรรมสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

หมวดที่ดิน ทะเล และทรัพยากรธรรมชาติ

1

ปฏิรูปสิทธิที่ดินและป่าไม้ โดยบัญญัติสิทธิการเข้าถึงที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ปิดช่องก้นที่ ทำให้การถือครองที่ดินกระจุกตัว ลดการฟอกเขียวด้วยกฎหมายที่ชัดเจน ปรับปรุงกฎหมายป่าไม้-ที่ดินให้โปร่งใส ใช้ภาษีที่ดินแบบก้าวหน้า และออก พ.ร.บ.นิรโทษกรรมให้ชุมชนที่ถูกผลกระทบสามารถฟื้นฟูพื้นที่ตนเองได้อย่างมั่นคง

2

การประมงพื้นบ้านยั่งยืน โดยปรับระบบโควตาสัตว์น้ำจาก “จำนวนวัน” เป็น “ปริมาณจริง” โดยสงวนขึ้นต่ำร้อยละ 50 ให้ประมงพื้นบ้าน ยกเลิกอวนลากคู่ ลดผลกระทบต่อบริบทนิเวศ กำหนดเขตประมงไกลฝั่งไม่น้อยกว่า 12 ไมล์ทะเล ตั้งศูนย์ตรวจเรือชุมชนเพื่อให้เข้าถึงการจดทะเบียน ลดต้นทุน และลดอิทธิพลประมงพาณิชย์รายใหญ่

3

คุ้มครองชายฝั่งและยุติโครงการเสี่ยงสูง โดยกำหนดระยะถอยร่นชายหาดตามมาตรฐาน พ.ร.บ.ทรัพยากรทางทะเลฯ 2558 เสริมกลไกคุ้มครองนิเวศชายฝั่ง และยุติโครงการเสี่ยงสูง เช่น แลนด์บริดจ์/ท่าเรือน้ำลึก ที่กระทบต่อบริบทประมง วิถีชุมชน และความมั่นคงชายฝั่ง

4

ยกระดับสิทธิชุมชนเป็นกลไกตัดสินใจร่วม (FPIC) โดยให้ชุมชนมีสิทธิยับยั้งหรือให้ความยินยอม ก่อนดำเนินโครงการ ผ่านกระบวนการ FPIC ที่โปร่งใส ไม่ใช่เวทีเชิงสัญลักษณ์ พร้อมกลไกความร่วมมือข้ามจังหวัด ข้ามพรมแดนเพื่อจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกัน

หมวดอากาศสะอาด สภาพภูมิอากาศ และพลังงาน

5

สิทธิในอากาศสะอาดและระบบข้อมูลเปิด โดยผลักดัน พ.ร.บ.อากาศสะอาด บัญญัติสิทธิในการหายใจอากาศสะอาดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ผู้หลัก “ผู้ก่อมลพิษต้องจ่าย” และจัดทำข้อมูลเปิดแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมถึงการเผาข้ามพรมแดน เพื่อให้ตรวจสอบได้จริง

6

ความเป็นธรรมทางสภาพภูมิอากาศ โดยเร่งออก พ.ร.บ.การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ยึดหลักสิทธิมนุษยชน ยุติกลไกคาร์บอนเครดิตที่ไม่โปร่งใส และจัดตั้งกองทุน Loss & Damage บังคับเก็บเงินประกันจากธุรกิจตามระดับการปล่อยจริงเพื่อเยียวยาพื้นที่เสี่ยง

7

ประชาธิปไตยพลังงานและระบบกระจายศูนย์ โดยทบทวนแผน PDP ให้สอดคล้องศักยภาพพลังงานหมุนเวียนในพื้นที่ ส่งเสริม Net Metering ให้ประชาชน ผลิต-ใช้-ขายไฟ ในราคายุติธรรม และปฏิรูปกฎหมายเพื่อยุติการผูกขาดสายส่ง เปิดทางสู่พลังงานกระจายศูนย์ที่มั่นคงและต้นทุนต่ำกว่า

วาระนโยบายที่ 4 ความเป็นธรรมสิ่งแวดล้อม

หมวดมลพิษอุตสาหกรรม สารเคมี และอาหาร

8

การจัดการมลพิษเชิงโครงสร้าง โดยผลักดันกฎหมาย PRTR ให้เปิดเผยข้อมูลมลพิษ จากอุตสาหกรรมแบบเรียลไทม์ เพิ่มโทษอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ปรับ พ.ร.บ.โรงงานฯ และ พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อมฯ ให้เข้มงวดขึ้น พร้อมกฎหมาย Anti-SLAPP ปกป้องนักปกป้องสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกคุกคาม

9

ความปลอดภัยอาหารและการลดสารเคมีอันตราย โดยจัดเก็บภาษีสารเคมี HHPs ตามระดับความเสี่ยง ตั้งเป้าลดการใช้ ร้อยละ 50 ภายในปี 2573 และพัฒนา Thai RASFS เชื่อมระบบเตือนภัยอาหารปนเปื้อนกับสาธารณสุขและท้องถิ่นแบบทันเวลา เพื่อลดความเสี่ยงต่อผู้บริโภคและแรงงานเกษตร

หมวดการศึกษาด้านนิเวศ สภาพภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อม

10

ปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้าง Climate Citizens รุ่นใหม่ ด้วยการสร้างการเรียนรู้เชิงประสบการณ์จากธรรมชาติ (Nature-based Experiential Learning) และหลักสูตร Climate Change แบบข้ามศาสตร์ที่ลงมือปฏิบัติจริง เสริมศักยภาพครู เชื่อมมหาวิทยาลัย-ภาคประชาสังคม-ท้องถิ่น และเปิดพื้นที่ให้เยาวชนร่วมออกแบบนโยบายสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่

“

สิทธิประชาชนต้องมาก่อนทุก

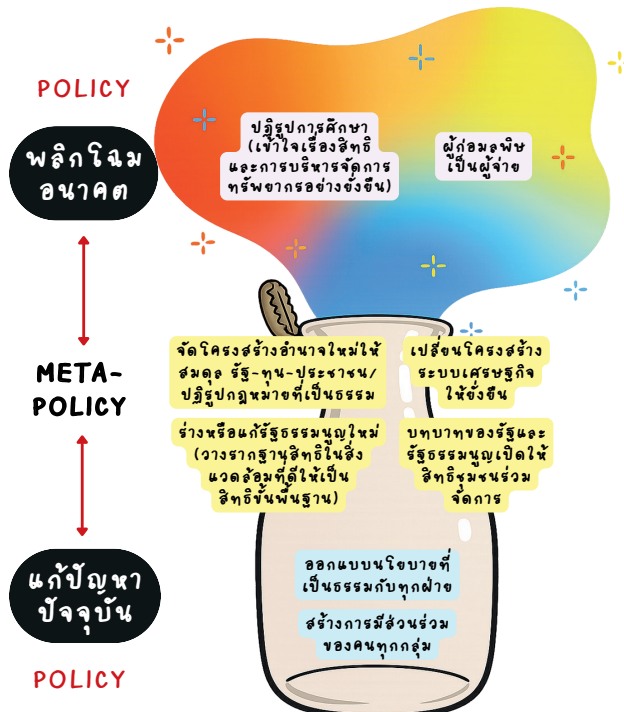
”

สรุปสาระสำคัญด้านความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม

ไฮไลท์ข้อเสนอสำคัญด้านความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม

วาระนโยบายที่ 5

การปฏิรูประบบสุขภาพ

“

ระบบสุขภาพไทยกำลังเผชิญวิกฤตเชิงโครงสร้างและเชิงระบบท่ามกลางการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็ว แม้ระบบสุขภาพจะเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของประเทศ แต่การบริหารจัดการยังมีลักษณะแยกส่วนและขาดการบูรณาการ

”

บริบทและสภาพปัญหา

ระบบสุขภาพไทยกำลังเผชิญปัญหาทางโครงสร้างและปัญหาเชิงระบบ อีกทั้งยังพบปัญหาาระบบข้อมูลสุขภาพกระจาย ขาดการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน และยังคงมองเป็นทรัพย์สินของหน่วยงานมากกว่าสิทธิของประชาชน ส่งผลให้การใช้ข้อมูลเพื่อกำหนดนโยบายและตัดสินใจเชิงระบบทำได้ยากลำบาก ในด้านคุณภาพบริการ แผนนโยบายจะยึดแนวคิดสุขภาพแบบองค์รวม แต่ในทางปฏิบัติยังเน้นการรักษาในโรงพยาบาลเป็นหลัก มากกว่าการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ทำให้ระบบปฐมภูมิอ่อนแอและไม่สามารถลดความแออัดของโรงพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเหลื่อมล้ำระหว่างสามกองทุนในระบบหลักประกันสุขภาพส่งผลต่อความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงบริการ

ในขณะที่ขั้นตอนการรับบริการที่ซับซ้อนเพิ่มภาระทั้งต่อผู้ป่วยและบุคลากร การกระจายอำนาจผ่านการถ่ายโอนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) สู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความพร้อมด้านงบประมาณ บุคลากร และข้อมูล ทำให้เป้าหมายการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในระดับพื้นที่ไม่บรรลุผล ปัญหาการเงินการคลังและกลไกจัดสรรงบประมาณที่ไม่สะท้อนต้นทุนจริง รวมถึงวิกฤตกำลังคนและภาวะหมดไฟของบุคลากรทางการแพทย์ ล้วนบั่นทอนคุณภาพและความยั่งยืนของระบบสุขภาพไทย และสะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนของการปฏิรูประบบสุขภาพอย่างเป็นระบบและรอบด้าน

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

1

ลดความเหลื่อมล้ำของระบบหลักประกันสุขภาพ ปรับระบบการรักษาขั้นพื้นฐาน (Basic health care) ให้มีมาตรฐานเดียวเพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกองทุนสุขภาพ และสร้างหลักประกันให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ปฏิรูประบบสุขภาพและระบบหลักประกันสุขภาพทั้ง 3 กองทุน (สิทธิหลักประกันสุขภาพ 30 บาท สิทธิประกันสังคม และสิทธิข้าราชการ) กำหนดให้การเพิ่มชุดสิทธิประโยชน์ในระบบหลักประกันสุขภาพดำเนินการควบคู่ไปกับการเพิ่มงบประมาณและกำลังคนในระบบสุขภาพอย่างสอดคล้อง พร้อมทั้งส่งเสริมการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกองทุน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ลดความซ้ำซ้อน และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน

2

เน้นการสร้างสุขภาพมากกว่าการซ่อมสุขภาพให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น ปรับแนวทางการจัดสรรงบประมาณด้านสุขภาพ โดยเพิ่มสัดส่วนงบลงทุนด้านการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรครวมถึงการสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตนเอง ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน การปฏิรูประบบสุขภาพปฐมภูมิและเวชศาสตร์ครอบครัว เพื่อลดภาระโรคเรื้อรังและความแออัดในโรงพยาบาลในระยะยาว ตลอดจนการวิเคราะห์ประเมินแนวทางการจัดบริการสุขภาพปฐมภูมิในเขตเมือง

วาระนโยบายที่ 5

การปฏิรูประบบสุขภาพ

ข้อเสนอจากภาคประชาชน (ต่อ)

3

จัดตั้งกลไก National health policy board ระดับชาติ ที่มองภาพรวมเชิงระบบและกำหนดระบบสุขภาพตามลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพตามความจำเป็นอย่างเป็นธรรม สนับสนุนกลไกการบูรณาการการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ยกกระตือรือร้นสุขภาพเป็นวาระร่วมของทุกนโยบาย โดยบูรณาการประเด็นสุขภาพกับนโยบายด้านอื่น เช่น ปัญหาอุบัติเหตุทางถนน อาหาร บุหรี่ PM2.5 ฯลฯ ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่การโรคที่สำคัญของระบบบริการสุขภาพ

4

พัฒนาระบบการกระจายอำนาจและเสริมความเข้มแข็งของระบบสุขภาพระดับพื้นที่ กระจายอำนาจการตัดสินใจ โดยการวางกลไกคณะกรรมการสุขภาพระดับจังหวัดให้มีอำนาจในการบูรณาการจัดการระบบสุขภาพ จัดตั้งกลไกระดับจังหวัด เช่น กองทุนสุขภาพจังหวัด สนับสนุนบทบาทรวมถึงยกระดับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการมาดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้การให้บริการสุขภาพตอบสนองต่อความจำเป็นทางสุขภาพตามบริบทพื้นที่ ส่งเสริมรูปแบบ “1 หมู่บ้าน 1 บุคลากรสุขภาพ” โดยการทำงานร่วมกันระหว่าง อสม. ผู้นำชุมชน sw.สต. และโรงพยาบาลชุมชน เพื่อดูแลกลุ่มเปราะบาง ผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ และเด็ก ควบคู่กับการพัฒนาระบบดูแลระยะยาว (Long-term care)

5

พัฒนาระบบการจัดการข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยยึดหลัก “ข้อมูลเป็นของประชาชน” ทำให้จังหวัดเห็นภาพของสถานะสุขภาพ ปัจจัยกำหนดสุขภาพ และบริการสุขภาพจากข้อมูลที่บูรณาการจากทุกภาคส่วน นำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการแก้ปัญหาโดยประยุกต์ใช้ AI และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลรักษาและลดค่าใช้จ่าย โดยมุ่งสู่ระบบการจ่ายเงินตามผลลัพธ์ด้านสุขภาพ ตามหลักบริการสุขภาพที่มุ่งคุณค่า (Value-based care)

6

แก้ไขปัญหากำลังคนและคุณภาพชีวิตบุคลากรทางการแพทย์อย่างเป็นระบบ ปรับการบริหารบุคลากรทางการแพทย์ โดยเพิ่มอัตราค่าจ้างและทีมสนับสนุน ลดภาระงานที่ไม่จำเป็น เพิ่มค่าตอบแทนและสวัสดิการเพื่อเป็นแรงจูงใจที่เหมาะสม และมีการคุ้มครองแรงงานในระบบสุขภาพให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานในรูปแบบสัญญาจ้าง รวมถึงการเปิดโอกาสให้โรงพยาบาลมีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการบุคลากรมากขึ้น

วาระนโยบายที่ 5

การปฏิรูประบบสุขภาพ

ข้อเสนอจากภาคประชาชน (ต่อ)

7

ระบบสุขภาพที่ยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง ควรทบทวนและปรับปรุงระบบสุขภาพของภาครัฐ โดยเฉพาะระบบบริการด้านรักษาพยาบาลและการเบิกจ่ายยา เพื่อให้ไม่เพิ่มภาระต่อผู้ป่วย เช่น การปรับรอบการรับยาให้เหมาะสมกับสภาวะของโรคและบริบทของชีวิต ลดความถี่ในการเดินทางที่เพิ่มค่าใช้จ่ายและความเครียด พร้อมทั้งปรับปรุงการบริหารจัดการด้านยา ลดการสูญเสียยา การใช้ยาชุด และเพิ่มบทบาทร้านยาในการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค เช่น การคัดกรอง โดยต้องเชื่อมโยงข้อมูลสุขภาพของผู้รับบริการอย่างเป็นระบบ

“

จากซ่อมปลายเหตุ
สู่ระบบสุขภาพที่ป้องกันได้
เป็นธรรมและยั่งยืน

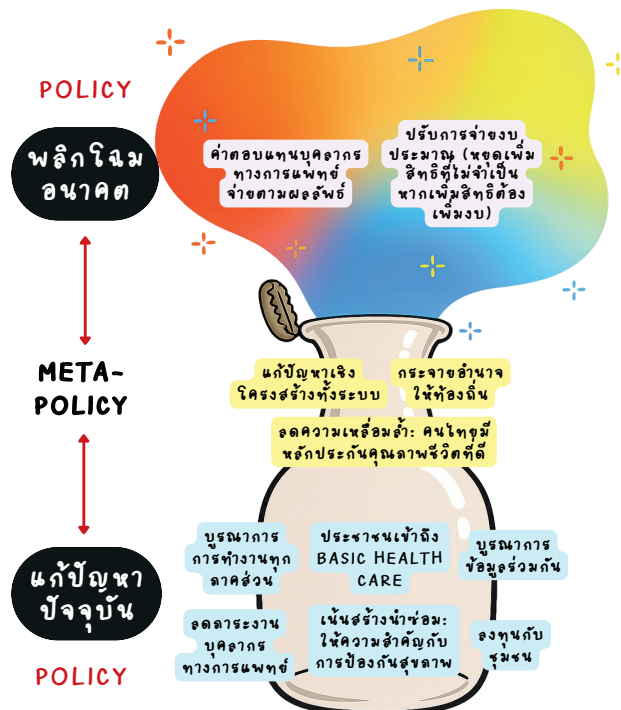
”

สรุปลักษณะสำคัญด้านการปฏิรูประบบสุขภาพ

ไฮไลต์ข้อเสนอสำคัญด้านการปฏิรูประบบสุขภาพ

วาระนโยบายที่ 6

สังคมสูงวัย

“

ประเทศไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างรวดเร็วจากอัตราการเกิดที่ลดลงต่อเนื่อง สู่การเป็นสังคมสูงวัยขั้นสุด โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุร้อยละ 20 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2567 เป็นต้นมา ขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานหดตัว

”

บริบทและสภาพปัญหา

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราการเกิดลดลงอย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบันประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีอัตราการเกิดต่ำเป็นอันดับต้นของโลก และกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2567 สัดส่วนผู้สูงอายุของไทยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20 ซึ่งถือเป็นระดับ “สังคมสูงวัยขั้นสุด” ขณะที่จำนวนประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลงอย่างชัดเจน ภาวะ “เกิดน้อยกว่าตาย” กลายเป็นความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และระบบสวัสดิการของประเทศในระยะยาว ในด้านระบบสวัสดิการ ภาครัฐของไทยยังคงเป็นแหล่งพึ่งพาหลักของประชาชน โดยโครงสร้างรายได้ของระบบสวัสดิการอาศัยภาษีเป็นหลัก ในขณะที่การสมทบจากภาคประชาชนและภาคแรงงานมีสัดส่วนค่อนข้างต่ำ ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดดุลทางการคลังอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา นอกจากนี้ คนไทยมีอัตราการออมต่ำ และต้องพึ่งพาสวัสดิการของรัฐสูง ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากขาดความมั่นคงทางรายได้ แม้ว่าจะต้องทำงานต่อเนื่องยาวนานขึ้น โดยพบว่าช่วงปี พ.ศ. 2550–2564 ผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงทำงานต่อไปหลังวัยเกษียณ

กระบวนทัศน์สังคมไทยยังมีมุมมองว่าผู้สูงอายุเป็น “กลุ่มเปราะบาง” โดยประมาณร้อยละ 20 ของผู้สูงอายุเผชิญกับความเปราะบางทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เช่น การเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ปัญหาทางอารมณ์ และการขาดเครือข่ายทางสังคม อย่างไรก็ตาม ความเปราะบางเหล่านี้สามารถชะลอหรือบรรเทาได้ หากมีนโยบายและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น การออกแบบพื้นที่ที่ปลอดภัย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม และการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่างมี

คุณค่า ซึ่งจะช่วยให้การเข้าสู่ภาวะเปราะบางเกิดขึ้นช้าลง โดยอาจขยับช่วงความเปราะบางไปหลังอายุ 70 ปีขึ้นไปประเด็นเรื่องการจ้างงานยังขาดหน่วยงานและกลไกที่เอื้อต่อการจ้างงานผู้สูงอายุ แม้กฎหมายจะเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้วันละไม่เกิน 4 ชั่วโมง แต่ยังไม่มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจนว่าผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานเป็นกลุ่มใด เช่น กลุ่มที่อยากทำ กลุ่มที่จำเป็นต้องทำ หรือกลุ่มที่ยังมีศักยภาพพร้อมทำงาน

นอกจากนี้ การนิยามความเป็น “ผู้สูงอายุ” ด้วยอายุเพียงอย่างเดียวไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากความสามารถและศักยภาพของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน และเสื่อมถอยไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตามยังพบว่าผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งต้องเผชิญกับภาวะ “ฝืนทำงาน” จากค่านิยม Mindset เรื่องอายุและการถอยออกจากตลาดแรงงาน รวมถึงการใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว โดยพบว่าสถิติผู้สูงอายุประมาณ 1 ใน 3 อาศัยอยู่ตามลำพัง

การดูแลผู้สูงอายุยังมักเริ่มต้นเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว ทั้งที่ในความเป็นจริง การเตรียมความพร้อมควรเริ่มตั้งแต่วัยทำงาน โดยเฉพาะการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและความปลอดภัยทางอารมณ์ ปัจจัยขาดแคลนทางใจในวัยเด็กมีผลต่อสุขภาพทางจิตใจในวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ประเด็นเรื่องการขาดแคลนบุคลากร และขาดเส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพ บุคลากรด้านการดูแล เช่น นักบริบาลและอาสาสมัครบริบาล มีจำนวนน้อย ค่าตอบแทนและสวัสดิการต่ำ ส่งผลให้เกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน (burnout) และกระทบต่อคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาว

วาระนโยบายที่ 6

สังคมสูงวัย

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

ข้อเสนอเชิงนโยบาย “อยู่ดี แก่ดี ตายดี มีความสุข” ข้อเสนอนี้ควรถูกยกระดับเป็น นโยบายสาธารณะระดับรัฐบาล ที่ทุกกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม โดยมองการดูแลผู้สูงอายุไม่ใช่เรื่องของช่วงปลายชีวิตเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของการเตรียมความพร้อม “ก่อนแก่” ตั้งแต่วัยทำงาน เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีตลอดช่วงชีวิต

1

สร้างความมั่นคงทางรายได้ของผู้สูงอายุ ส่งเสริมแนวคิด Silver Economy โดยพัฒนานโยบายที่สร้าง “ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจ” สำหรับผู้สูงอายุ ทั้งด้านการจ้างงาน การประกอบอาชีพ และธุรกิจที่ตอบโจทย์สังคมสูงวัย ซึ่งเป็นแนวนโยบายของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสอดคล้องกับมติสมัชชาชาติในปี พ.ศ. 2568 ควรเร่งผลักดันจากระดับนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

2

จัดระบบสวัสดิการภาครัฐอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ปรับระบบเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้เหมาะสม โดยพิจารณาทั้งแนวทางการจัดสรรตามความยากจน (สำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ที่เส้นความยากจน) หรือการจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้า ซึ่งต้องพิจารณาผลกระทบต่อระบบการเงินการคลังของประเทศ ควบคู่กัน พร้อมทั้งส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุ และจัดสวัสดิการสนับสนุนผู้ดูแลผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม

3

สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ “อยู่ดี แก่ดี” พัฒนาระบบการประเมินผู้สูงอายุแบบรอบด้าน (9 มิติ) และนำผลการประเมินมาใช้ในการออกแบบบริการเชิงรุกในระดับท้องถิ่น ทั้งด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และระบบบริการปฐมภูมิ ควบคู่กับนโยบายส่งเสริมการฟื้นฟูต่อเนื่องสำหรับผู้สูงอายุที่เริ่มเข้าสู่ภาวะเปราะบาง เพื่อลดการพึ่งพิง

4

กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุ เพิ่มบทบาทและอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดแนวทางดูแลประชากรในพื้นที่ โดยให้ท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงการจัดบริการรูปแบบการดูแลระหว่างวัน (Day Care) เพื่อชะลอภาวะพึ่งพิงและลดภาระของครอบครัว

5

พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสาธารณสุขแบบสหวิชาชีพ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้สำหรับบุคลากรด้านสาธารณสุขให้ทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพ มีความเข้าใจเรื่องความเปราะบางของผู้สูงอายุในมิติต่าง ๆ เพื่อออกแบบการดูแลที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุเข้าสู่ภาวะเปราะบางมากขึ้น

วาระนโยบายที่ 6

สังคมสูงวัย

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

6

เสริมความเข้มแข็งให้หน่วยงานท้องถิ่น พัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถออกแบบและจัดการระบบดูแลผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมเป้าหมาย “อยู่ดี แก่ดี ตายดี” อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

7

พัฒนาระบบการส่งจ่ายกิจกรรมทางสังคม (Social Prescribing) เพื่อเชื่อมโยงฐานทรัพยากรด้านการสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวมที่ตั้งอยู่บน “ความสัมพันธ์และการเชื่อมต่อทางสังคม” ควบคู่กับการส่งเสริมเครือข่ายผู้ทำงานเชื่อมโยง (link workers) ซึ่งไม่ใช่บุคลากรทางการแพทย์โดยตรง ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการเชื่อมประชาชนเข้ากับแหล่งสนับสนุนในชุมชน เพื่อจัดการปัญหาสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ไม่ได้เกิดจากโรคโดยตรง เช่น กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม กิจกรรมทางสังคม และการพัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อสุขภาวะในระดับชุมชน

8

พัฒนากลไกจิตอาสาและนักบริบาลในชุมชน จัดตั้งและพัฒนาระบบนักบริบาลผู้สูงอายุในชุมชนให้มีจำนวนและคุณภาพเพียงพอ พร้อมระบบคำตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม รวมถึงการจัดให้มี Care Manager อยู่ในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเชื่อมโยงกับระบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ

9

พัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยระยะประคับประคอง จัดให้มีระบบรองรับผู้ป่วยระยะท้ายอย่างครบวงจรทั้งด้านสถานที่ หอผู้ป่วย อาคาร บุคลากร แพทย์ พยาบาล และบุคลากรสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ป่วยที่ไม่สามารถรับการดูแลที่บ้านได้ ได้รับการดูแลอย่างมีคุณภาพ

10

วางแผนการดูแลสุขภาพถ้วนหน้าเป็นวาระแห่งชาติ พลิกผันการวางแผนดูแลสุขภาพตลอดช่วงชีวิต โดยเฉพาะในสังคมสูงวัย ให้เป็นวาระนโยบายระดับชาติ เพื่อสร้างความต่อเนื่อง เชื่อมโยง และความยั่งยืนของระบบสุขภาพและสวัสดิการในระยะยาว

“

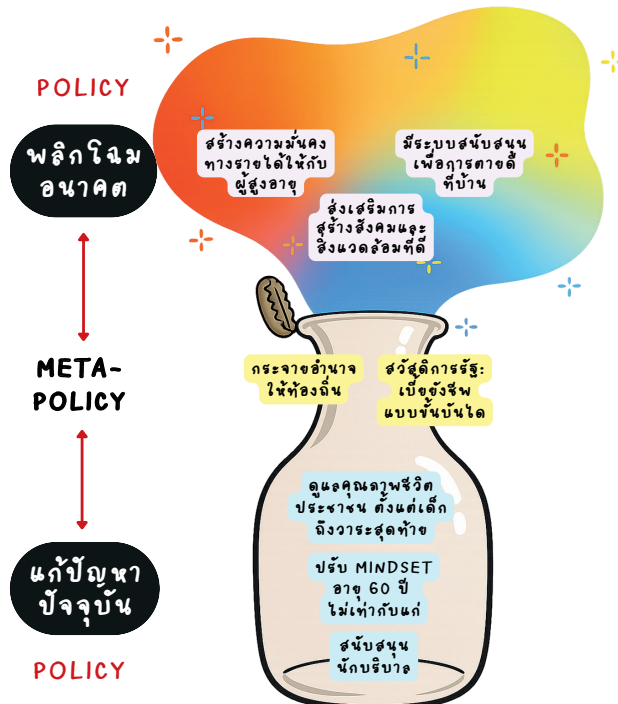
อยู่ดี แก่ดี ตายดี มีความสุข
ต้องออกแบบได้
ไม่ใช่ปล่อยให้เสี่ยง

”

สรุปสาระสำคัญด้านสังคมสูงวัย

[illegible]

ไฮไลท์ข้อเสนอสำคัญด้านสังคมสูงวัย

วาระนโยบายที่ 7 ความเหลื่อมล้ำ รัฐสวัสดิการ

“

ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมิได้เป็นเพียงผลของความแตกต่างด้านรายได้ หากแต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากอยู่ในระบบแรงงาน ระบบสวัสดิการ และกลไกการจัดสรรทรัพยากรของรัฐ

”

บริบทและสภาพปัญหา

ประเทศไทยกำลังเผชิญ “ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง” ที่ทวีความรุนแรงและขยายกว้างทุกมิติ โดยเฉพาะมิติรายได้และเศรษฐกิจ ที่คนจนเพิ่มขึ้น แรงงานนอกระบบมีรายได้ไม่มั่นคง และค่าแรงขั้นต่ำยังไม่สะท้อน ค่าครองชีพ ขณะเดียวกันความเหลื่อมล้ำยังชัดในวัยเกษียณจากช่องว่าง เบี้ยยังชีพ-บำนาญ ที่ต่างกันอย่างมาก ด้านภาษีและงบประมาณ ประเทศยังพึ่งภาษีทางอ้อม (VAT) สูง แต่เก็บภาษีทรัพย์สิน/ความมั่งคั่งต่ำ ทำให้การจัดสรรงบประมาณ ลำดับความสำคัญเชิงการเมือง มากกว่าการสร้างรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า มิติ การศึกษา พบว่ามีเด็กหลุดจากระบบ และความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่-สถานะบุคคล รวมถึงช่องว่างปฐมวัยที่ทำให้ครอบครัวรายได้น้อยแบกรับภาระดูแล มิติสุขภาพ แม้มีหลักประกันถ้วนหน้า แต่ยังไม่เหลื่อมล้ำระหว่าง 3 กองทุน และมี “ช่องว่างการคุ้มครอง” ของแรงงานนอกระบบ รวมถึงบริการเฉพาะกลุ่มที่ยังติดขัดด้านระเบียบการเข้าถึง มิติที่อยู่อาศัย สะท้อนการไร้บ้าน/ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง และการถูกเบียดออกจากเมืองจากราคาที่ดินสูง ขณะที่สิทธิในที่อยู่อาศัยยังไม่ถูกยกระดับเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างชัดเจน มิติสิทธิทางสังคมและกฎหมาย ยังติด “DNA ระบบสงเคราะห์” มากกว่าสิทธิถ้วนหน้า เกิดการพิสูจน์ความจน นิยามไม่สอดคล้องและข้อจำกัดสิทธิรวมตัวของแรงงาน พร้อมช่องว่างสิทธิของ LGBTQ+ (อัตลักษณ์ทางเพศ/กฎหมายลำดับรอง) ท้ายที่สุดความเหลื่อมล้ำ “ทับซ้อน” ในกลุ่มเปราะบาง เด็ก คนพิการ ผู้สูงอายุ แรงงานนอกระบบ และ LGBTQ+ สะท้อนความจำเป็นของการปฏิรูปเชิงระบบเพื่อให้โอกาส-สวัสดิการ-สิทธิ เข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม เป็นธรรม และยั่งยืน

ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมิได้เป็นเพียงผลของความแตกต่างด้านรายได้ หากแต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากอยู่ในระบบแรงงาน ระบบสวัสดิการ และกลไกการจัดสรรทรัพยากรของรัฐ ซึ่งยังตั้งอยู่บนฐานคิดของ “การสงเคราะห์แบบเลือกกลุ่ม” มากกว่าการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างถ้วนหน้า แม้ประเทศไทยจะมีสวัสดิการหลายด้าน แต่ในทางปฏิบัติกลับยังเกิดการตกหล่นอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานนอกระบบ เด็กเล็ก คนพิการ ผู้สูงอายุ คนไร้บ้าน คนไทยไร้สิทธิ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ ขณะเดียวกันสวัสดิการที่มีอยู่จำนวนไม่น้อยยังไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพจริง รูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป และโครงสร้างประชากรที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็ว

วาระนโยบายที่ 7

ความเหลื่อมล้ำ รัฐสวัสดิการ

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

นโยบายสำหรับกลุ่มคนไร้บ้านและคนไทยไร้สิทธิ

- 1 พัฒนาที่อยู่อาศัยราคาประหยัดสำหรับผู้มีรายได้น้อยทั้งด้านอุปทานและอุปสงค์ จัดตั้งคลังที่อยู่อาศัยแห่งชาติ (National Housing Stock) และใช้คูปองสวัสดิการค่าเช่า (Housing Coupon) เพื่ออุดหนุนค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัยอย่างมุ่งเป้า
- 2 สร้างกลไกป้องกันภาวะไร้บ้านเชิงรุก ผ่านการจัดตั้งกองทุนป้องกันภาวะไร้บ้าน เพื่อช่วยเหลือฉุกเฉินด้านการเงินและที่พักพิงชั่วคราว รวมถึงการพัฒนาาระบบแทรกแซงก่อนเกิดวิกฤต (Pre-crisis Intervention) และระบบดูแลผู้เปราะบางและกลุ่มเปราะบางอย่างต่อเนื่อง
- 3 ปฏิรูประบบงบประมาณและการกระจายอำนาจ โดยจัดสรรงบประมาณตาม “ประชากรที่ใช้ชีวิตจริง” ไม่ยึดทะเบียนบ้าน และเพิ่มอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการด้านที่อยู่อาศัยและการฟื้นฟูกลุ่มไร้บ้านครบทุกมิติ
- 4 ป้องกันการตกหล่นจากสิทธิด้านสถานะ ผ่านการแก้ปัญหาตั้งแต่ต้นทาง เช่น การลดการตกหล่นจากการเกิด ฯลฯ การขยายและบังคับใช้มาตรการพัฒนาสถานะบุคคลให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายตกหล่น และการจัดสวัสดิการพื้นฐานรองรับในช่วงรอการพิสูจน์สิทธิ เช่น การต่ออายุมติ ครม. เพื่อแก้ปัญหาสัญชาติกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งปัจจุบันกำลังจะหมดอายุ จึงควรต่ออายุอีก 1 ปี และให้สวัสดิการสังคมให้คนกลุ่มนี้ ฯลฯ

นโยบายสำหรับเด็ก (สวัสดิการเด็กเล็กถ้วนหน้า)

- 5 จัดสวัสดิการเด็กเล็กและหญิงตั้งครรภ์แบบถ้วนหน้า ผ่านเงินอุดหนุนเด็กเล็กอายุ 0–6 ปี
- 6 เร่งรัดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยเพิ่มสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของรายได้แผ่นดิน และปรับกฎหมาย/ระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดสวัสดิการเด็กเล็ก เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถออกแบบบริการให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ได้จริง (ต้องมีศูนย์เด็กเล็ก และเกณฑ์อายุในการรับเด็กเล็กขยับอายุลดลงเป็น 4 เดือน)
- 7 ลดข้อจำกัดเชิงระเบียบในการจัดบริการ โดยเปลี่ยนหลักการจาก “ทำได้เฉพาะภารกิจที่กำหนด” เป็น “ภารกิจที่ไม่ห้าม อนุญาตให้ทำได้” เพื่อเปิดทางให้ท้องถิ่นจัดบริการเสริม เช่น อาหารเช้ารกรับส่งเด็ก การดูแลเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี และการสนับสนุนครอบครัวที่มีภาระดูแลสูง
- 8 จัดบริการเฉพาะสำหรับเด็กพิเศษและเด็กพิการ ผ่านระบบคัดกรองและการดูแลตั้งแต่ระยะแรก รวมถึงการกระจายบริการด้านสุขภาพและการศึกษาให้เข้าถึงได้ทุกพื้นที่ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการสนับสนุน

วาระนโยบายที่ 7

ความเหลื่อมล้ำ รัฐสวัสดิการ

นโยบายสำหรับคนพิการ

- 9 ปรับเบี้ยยังชีพคนพิการให้สอดคล้องกับเส้นความยากจน โดยเพิ่มเป็น 3,000 บาทต่อเดือน เพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายจำเป็นในการดำรงชีวิต โดยใช้งบประมาณจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการและกองทุนสลากกินแบ่งรัฐบาล
- 10 ปฏิรูประบบการจ้างงานคนพิการ ด้วยการปรับสัดส่วนการจ้างงานจาก 100:1 เป็น 50:1 กำหนดค่าตอบแทนตามวุฒิและความสามารถ แทนการยึดค่าแรงขั้นต่ำ พร้อมสนับสนุนงบประมาณร้อยละ 30–40 เพื่อปรับปรุงสถานที่ทำงาน และเปิดทางให้ครอบครัวหรือผู้ดูแลคนพิการสามารถทำงานแทนได้ตามกฎหมาย
- 11 ยกระดับผู้ช่วยคนพิการ (Personal Assistant: PA) ผ่านการเพิ่มค่าตอบแทนจาก 60 บาทต่อชั่วโมง เป็น 100–150 บาทต่อชั่วโมง จัดระบบฝึกอบรมที่มีคุณภาพและให้เครือข่ายคนพิการมีส่วนร่วมในการออกแบบ พร้อมกำหนดสัดส่วนผู้ช่วยต่อคนพิการในอัตรา 1:1 เพื่อให้การดูแลตอบสนองความจำเป็นจริง
- 12 เสริมบทบาทคนพิการในการกำหนดนโยบาย โดยส่งเสริมการกระจายอำนาจของเครือข่ายคนพิการในระดับพื้นที่ และผลักดันให้มีคนพิการเข้าไปมีบทบาทในตำแหน่งเชิงนโยบายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการจากประสบการณ์ตรง

นโยบายสำหรับแรงงานในระบบ

- 13 ยกระดับค่าจ้างขั้นต่ำตามมาตรฐานการดำรงชีวิต โดยปรับนิยามค่าจ้างขั้นต่ำให้สามารถเลี้ยงดูครอบครัวและสมาชิกพึ่งพิงได้อย่างน้อย 2 คน พร้อมปรับสูตรคำนวณค่าจ้างให้คำนึงถึงค่าครองชีพและความเป็นธรรมทางสังคม ไม่ยึดเพียงผลิตภาพแรงงาน และปฏิรูประบบไตรภาคีของคณะกรรมการค่าจ้างให้มีการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
- 14 ขับเคลื่อนสิทธิการรวมตัวและการเจรจาต่อรองร่วม ผ่านการให้สัตยาบันอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO 87 และ 98) เพื่อรับรองสิทธิแรงงานขั้นพื้นฐาน และการออกแบบระบบไตรภาคีที่เปิดพื้นที่ให้แรงงานนอกระบบและแรงงานกลุ่มใหม่มีส่วนร่วม
- 15 ขจัดการจ้างงานที่ไม่มีมาตรฐาน โดยยกระดับการจ้างเหมาช่วง การจ้างงานชั่วคราว และแรงงานแพลตฟอร์มให้ได้รับการคุ้มครองในฐานะลูกจ้าง หากยังไม่สามารถพิสูจน์สถานะได้ ให้ใช้มติฐานสันนิษฐานว่าเป็นลูกจ้าง เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบและเปิดทางให้เข้าถึงหลักประกันทางสังคม
- 16 ส่งเสริมสวัสดิการแรงงานที่เป็นมิตรกับครอบครัว เพื่อรองรับสังคมสูงวัยและอัตราการเกิดที่ลดลง โดยคุ้มครองสิทธิแรงงานหญิงและทุกเพศสภาพ กำหนดค่าจ้างที่เท่าเทียม และส่งเสริมสวัสดิการด้านการเลี้ยงดูบุตร เวลางานยืดหยุ่น การทำงานจากบ้าน และวันลาดูแลสมาชิกในครอบครัว

วาระนโยบายที่ 7

ความเหลื่อมล้ำ รัฐสวัสดิการ

นโยบายสำหรับผู้สูงอายุและแรงงานนอกระบบ

- 17 ยกระดับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแบบถ้วนหน้า โดยตราเป็นกฎหมายเพื่อรับประกันความต่อเนื่องของสิทธิ และปรับเพิ่มเป็น 3,000 บาทต่อเดือนให้สอดคล้องกับเส้นความยากจน หรืออย่างน้อยปรับเป็น 1,000 บาทภายในปี 2569 พร้อมกลไกปรับเพิ่มอัตโนมัติตามค่าครองชีพในระยะยาว
- 18 ปลดล็อกสิทธิการออมของแรงงานนอกระบบในประกันสังคมมาตรา 40 โดยเฉพาะทางเลือกที่ 2 และ 3 เพื่อให้สามารถออมและเข้าถึงสิทธิประโยชน์ด้านบำนาญได้อย่างแท้จริง ผ่านการปรับแก้กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)
- 19 พัฒนาการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในทางปฏิบัติ โดยแก้ไขปัญหาความแออัดและระยะเวลารอคอยในการใช้บริการ เพื่อให้ “สิทธิในการรักษาพยาบาล” เป็นสิทธิที่เข้าถึงได้จริง ไม่ใช่เพียงสิทธิในเชิงนโยบาย

นโยบายด้านที่อยู่อาศัย

- 20 ยกระดับสิทธิในที่อยู่อาศัย ให้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดหน้าที่รัฐในการจัดหาหลักประกันด้านที่อยู่อาศัยแก่ประชาชนทุกคน
- 21 เพิ่มการเข้าถึงสินเชื่อและการเช่า ด้วยการผ่อนปรนสินเชื่อที่อยู่อาศัยราคาไม่เกิน 3 ล้านบาท ควบคุมดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ 2 และอุดหนุนค่าเช่าระยะสั้นเพื่อป้องกันการหลุดออกจากระบบที่อยู่อาศัย
- 22 ขยายที่อยู่อาศัยเช่าราคาถูกโดยรัฐและท้องถิ่น พร้อมอุดหนุนค่าก่อสร้างไม่น้อยกว่า 160,000 บาทต่อหน่วย และควบคุมดอกเบี้ยสินเชื่อภาครัฐที่ร้อยละ 2–4 สำหรับผู้มีรายได้น้อย ใช้ที่ดินของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ที่ดินสาธารณะและที่ดินการรถไฟ เพื่อจัดสรรที่อยู่อาศัยราคาประหยัดและลดต้นทุนด้านที่ดิน
- 23 ปฏิรูปกฎหมายและกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ให้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดสวัสดิการที่อยู่อาศัยได้โดยตรง ควบคุมการกระจายการถือครองที่ดินผ่านเครื่องมือภาษีและธนาคารที่ดิน
- 24 ปรับปรุงกฎหมายผังเมืองและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดข้อจำกัดในการพัฒนาที่อยู่อาศัยขนาดเล็กและรูปแบบที่สอดคล้องบริบทเมือง
- 25 คุ้มครองสิทธิคนไร้บ้านเชิงป้องกัน โดยขยายโครงการห้องเช่าราคาถูก จัดตั้ง Eviction Prevention Fund พัฒนาระบบติดตามความเปราะบาง และปรับงบท้องถิ่นตามประชากรที่อยู่อาศัยจริง พร้อมยกระดับศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งสู่การบริหารร่วมกับภาคประชาชนบนฐานศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

วาระนโยบายที่ 7

ความเหลื่อมล้ำ รัฐสวัสดิการ

นโยบายด้านการปฏิรูประบบประกันสังคม

- 26 ขยายสิทธิประโยชน์ตลอดช่วงชีวิตแรงงาน โดยเพิ่มสิทธิด้านครอบครัวและเด็ก (เช่น Baby Box และเงินสงเคราะห์บุตร) สิทธิกรณีว่างงานจากการลาออกในอัตราร้อยละ 60 ของค่าจ้าง และระบบบำนาญที่การันตีขั้นต่ำ 3,000 บาทต่อเดือน พร้อมทางเลือกการรับบำนาญล่วงหน้าเพื่อลดความเสี่ยงรายได้ยามชรา
- 27 บูรณาการระบบรักษาพยาบาลและการฟื้นฟู ผ่านการเชื่อมโยงข้อมูลและสิทธิประโยชน์ระหว่างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า สิทธิข้าราชการ และประกันสังคม เพื่อลดความซ้ำซ้อน และขยายการเข้าถึงบริการฟื้นฟูทั้งกายและจิต
- 28 ปฏิรูปโครงสร้างการบริหารกองทุนประกันสังคม โดยแยกออกจากระบบราชการ เพิ่มความคล่องตัว ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของผู้ประกันตน พร้อมยืนยันหลักการไม่ตัดสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า
- 29 ขยายประกันสังคมสู่ความเป็นถ้วนหน้า ด้วยการร่วมสมทบจากรัฐเพื่อรองรับแรงงานนอกระบบ และเปิดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสมทบเงินตามมาตรา 40 เพื่อสร้างฐานประกันสังคมระดับชุมชนและลดความเหลื่อมล้ำแรงงาน

นโยบายด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศ

- 30 รับรองอัตลักษณ์ทางเพศตามหลักการกำหนดตนเอง (Legal Gender Recognition) โดยออกกฎหมายให้เปลี่ยนคำนำหน้าและข้อมูลเพศในเอกสารราชการได้โดยไม่บังคับผ่าตัด ตรวจจิตเวช หรือผ่านศาล พร้อมคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
- 31 ยุติการเลือกปฏิบัติของรัฐอย่างเป็นระบบ ผ่านการบังคับใช้กฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติ ปรับกฎหมายลำดับรองและระเบียบราชการให้สอดคล้องหลักความเสมอภาค และมีกลไกร้องเรียน-เยียวยาที่เข้าถึงได้
- 32 พัฒนาระบบสุขภาพ การศึกษา และแรงงานที่ครอบคลุมทุกเพศ โดยจัดบริการสุขภาพที่เป็นมิตรต่อความหลากหลายทางเพศ (รวมบริการยืนยันเพศ) ปรับนโยบายสถานศึกษา และคุ้มครองสิทธิแรงงานอย่างเท่าเทียม

วาระนโยบายที่ 7 ความเหลื่อมล้ำ รัฐสวัสดิการ

นโยบายด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศ (ต่อ)

33

ทำให้สมรสเท่าเทียมเกิดผลในทางปฏิบัติ ด้วยการเร่งแก้กฎหมายลำดับรองและแนวปฏิบัติที่ยังยึดกรอบชาย-หญิง ครอบครัวสิทธิครอบครัว บุตร และสวัสดิการ

34

เสริมการมีส่วนร่วมและการกำกับนโยบาย โดยเปิดพื้นที่ให้เครือข่ายเพศหลากหลายร่วมกำหนดนโยบาย สนับสนุนทรัพยากรเพียงพอ และจัดระบบติดตามประเมินผลอย่างโปร่งใส

“

รัฐสวัสดิการถ้วนหน้า
คือ คำตอบของความเหลื่อมล้ำ
เชิงโครงสร้าง

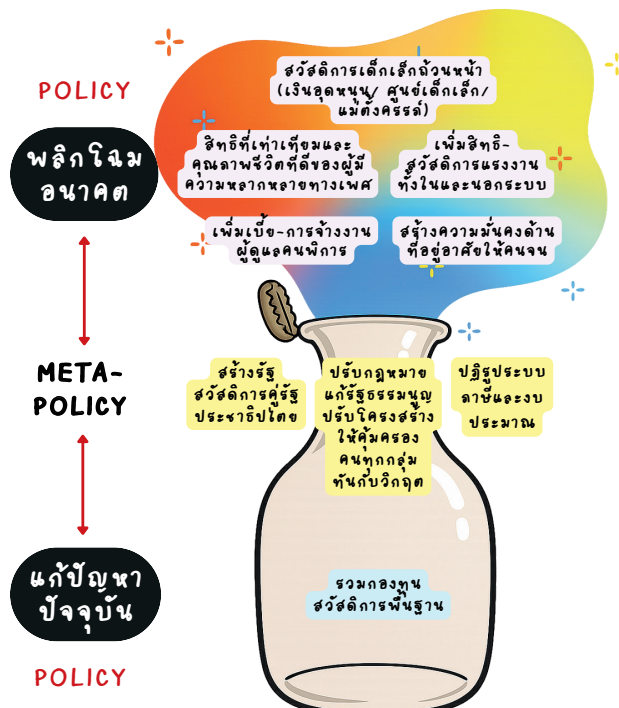
”

สรุปลำดับความสำคัญด้านความเหลื่อมล้ำ รัฐสวัสดิการ

ไฮไลต์ข้อเสนอสำคัญด้านความเหลื่อมล้ำ รัฐสวัสดิการ

วาระนโยบายที่ 8

การศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์

“

**ระบบการศึกษาไทยและการพัฒนาทุนมนุษย์ในภาพรวมกำลังเผชิญ
วิกฤตเชิงโครงสร้าง ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านอย่างรวดเร็วของ
เศรษฐกิจโลก สะท้อนผ่านสมรรถนะผู้เรียนที่ถดถอย และผลิตภาพ
แรงงานที่เพิ่มไม่ทันประเทศอื่นในระยะยาว**

”

บริบทและสภาพปัญหา

ระบบการศึกษาไทยกำลังเผชิญวิกฤตเชิงโครงสร้าง ที่ทวีความรุนแรง ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม วิกฤตดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงผล สัมฤทธิ์ในห้องเรียน หากแต่เชื่อมโยงโดยตรงกับ คุณภาพทุนมนุษย์ ผลิตภาพแรงงาน และความ สามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว โดย ข้อมูลชี้ว่าเด็กไทยเมื่ออายุ 18 ปีมีระดับผลิตภาพ เพียงร้อยละ 61 ของศักยภาพเต็ม สะท้อนการลanguish ด้านทุนมนุษย์ที่ต่ำและไม่เท่าทันการเปลี่ยนผ่านเชิง โครงสร้างของเศรษฐกิจโลก

ความเปราะบางของระบบการศึกษาไทยปรากฏชัด ผ่านการถดถอยของสมรรถนะผู้เรียน ซึ่งสวนทางกับ ความต้องการของโลกยุค Twin Transitions และ เศรษฐกิจฐานอุตสาหกรรมอนาคต (New S-Curve) เด็กไทยจำนวนมากยังมีทักษะการอ่านและการ คำนวณต่ำกว่ามาตรฐานตั้งแต่ระดับประถมและมัธยม ในขณะที่ผลการประเมิน PISA ปี 2022 พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD ในทุก ด้านอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนความล้มเหลวเชิงระบบ ในการสร้างรากฐานทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21

ยิ่งไปกว่านั้น วิกฤตการศึกษาและทุนมนุษย์ยังทับ ซ้อนกับวิกฤตด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ ปัญหาสุขภาพและการพัฒนาการล่าช้าในเด็ก ปฐมวัย (0-5 ปี) ซึ่งมีเพียงร้อยละ 77.8 ของเด็ก อายุ 24-59 เดือนที่ผ่านเกณฑ์พัฒนาการตามดัชนี ECDI ขณะเดียวกัน ปัญหาสุขภาพจิตในเด็กและ เยาวชนมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น รวมถึงผลกระทบจาก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติ และฝุ่น

PM2.5 ที่กระทบต่อความปลอดภัยของโรงเรียนและ ความต่อเนื่องของการเรียนรู้ โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยง ที่ยังขาดทรัพยากรและระบบสนับสนุนที่เพียงพอ ใน ส่วนแรงงานก็มีทักษะที่ไม่ตรงกับที่เรียนทั้งในแนว ราบและในแนวตั้ง เช่นการทำงานต่ำกว่าวุฒิ ในขณะที่ ผู้สูงอายุจำนวนมากไม่น้อยยังจำเป็นต้องทำงานด้วย ทักษะที่ไม่สอดคล้องกับสภาพตลาดแรงงานทำให้ คุณภาพชีวิตด้อยกว่าที่ควรเป็นมาก

เมื่อพิจารณาในภาพรวม ปัญหาเหล่านี้มีรากฐานร่วม กันคือความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและการรวมศูนย์ อำนาจทางการศึกษา ซึ่งทำให้ทรัพยากร โอกาส และ คุณภาพการศึกษากระจุกตัว ขณะที่พื้นที่ชนบทและ พื้นที่ชายขอบขาดงบประมาณ บุคลากร และอำนาจ ตัดสินใจ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับ บริบทผู้เรียน ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาและการ พัฒนาทุนมนุษย์ของไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินควบคู่ กับการกระจายอำนาจ ให้พื้นที่เป็นศูนย์กลางการ จัดการศึกษา เพื่อคลี่คลายวิกฤตเชิงระบบอย่าง ยั่งยืน

วาระนโยบายที่ 8

การศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษากับการกระจายอำนาจ ในการบริหารจัดการศึกษา

1

ปรับเป้าหมายการศึกษาไปสู่การศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education) อย่างเต็มรูปแบบ โดยสนับสนุนการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะและประเมินผลเพื่อปรับปรุงอย่างเข้มข้น รวมทั้งวางระบบให้มีกลไกทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางให้ทันโลกอย่างสม่ำเสมอ เช่น ทบทวนทุก 5 ปี

2

ประกาศจุดยืนว่าการกระจายอำนาจไม่ใช่ทางเลือก แต่เป็นเงื่อนไขจำเป็นของความอยู่รอดทางการศึกษาไทย โดยลดโครงการจากกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งกรองโครงการจากหน่วยงานอื่นให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นเพื่อให้พื้นที่และโรงเรียนมีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาแล้วมุ่งเน้นการสร้างขีดความสามารถให้แก่พื้นที่และโรงเรียนเพื่อบริหารความเป็นอิสระได้เต็มที่ ตลอดจนการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานเป้าหมายการศึกษาฐานสมรรถนะ

3

ประกาศให้โรงเรียนขั้นพื้นฐานสามารถเลือกและปรับใช้หลักสูตรสถานศึกษาได้อย่างอิสระ โดยประกาศต่อสังคมและสื่อสารภายในกระทรวงศึกษาธิการอย่างชัดเจน รวมทั้งปรับระบบการรายงานผล (Uw.) ให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับเป้าหมายหลักสูตรของแต่ละโรงเรียนใช้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) เป็นพื้นที่นำร่องในการทดลองการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการการศึกษา ใน 3 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 ทดลองระบบการบริหารจัดการครูและบุคลากรด้านการศึกษาให้ตอบโจทย์การศึกษาฐานสมรรถนะและความต้องการของโรงเรียน โดยรัฐมนตรีฯ ควรใช้บทบาทประธาน ก.ค.ศ. ในการแต่งตั้ง อ.ก.ค.ศ. วิสามัญเกี่ยวกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ให้แต่ละจังหวัดทดลองออกแบบเกณฑ์การคัดเลือก บรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย ประเมินเงินเดือนและวิทยฐานะให้ตรงกับบริบทและความต้องการของพื้นที่

ด้านที่ 2 ทดลองระบบการประเมินคุณภาพภายนอกแบบใหม่ที่ใช้วิธีประเมินความเสี่ยงและมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพโรงเรียนที่มีความเสี่ยงสูง โดยรัฐมนตรีฯ ควรเสริมศักยภาพและสร้างความมั่นใจให้บุคลากรในพื้นที่ประเมินสมรรถนะผู้เรียนในโรงเรียนนำร่องได้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือประเมินความเสี่ยงของโรงเรียน รวมทั้งสนับสนุนให้พื้นที่พัฒนาวิธีการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนที่มีความเสี่ยง

ด้านที่ 3 ทดลองรูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ โดยรัฐมนตรีฯ ควรประสานรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เช่น มหาดไทย และอุตสาหกรรม เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่สามารถใช้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นเครื่องมือในการบูรณาการการทำงานร่วมกันได้อย่างแท้จริง

4

ส่งเสริมให้องค์กรนอกภาคการศึกษาเข้ามาเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง โดยรัฐมนตรีฯ ควรเปิดให้คณะกรรมการระดับต่าง ๆ มีผู้ทรงคุณวุฒิที่ตอบโจทย์ความท้าทายใหม่ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตและการจัดการภัยพิบัติ รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จำเป็น และเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นมีส่วนร่วมในการออกแบบนโยบาย กำกับติดตาม และประเมินผลการบริหารงานอย่างแท้จริง ผ่านเครื่องมือประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน การทำประชาพิจารณ์ และการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

วาระนโยบายที่ 8

การศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์

รับรองสิทธิการศึกษา “เรียนฟรีจริง”

5

ปฏิรูปการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาอย่างเร่งด่วน ด้วยการเปลี่ยนจากระบบการจัดสรรแบบเหมาจ่ายรายหัวเท่ากันทุกคนมาเป็นการจัดสรรตามความต้องการจำเป็นและบริการที่แตกต่างกัน (Differentiated Financing) โดยเฉพาะในพื้นที่ยากจนและห่างไกล โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลที่มีต้นทุนต่อหัวสูงกว่าควรได้รับการจัดสรรงบประมาณรายหัวเพิ่มเติม และที่สำคัญคือ ควรทำการผลักดันการจัดทำงบประมาณแผ่นดินในลักษณะบูรณาการด้านการศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equity-based Education Budgeting: EBB) เป็นแนวทางสำคัญ พร้อมพัฒนาระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ที่เข้มแข็ง โดยให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม และให้มีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการงบประมาณและการติดตามการใช้จ่าย เพื่อลดความเสี่ยงด้านการทุจริตและเพิ่มความโปร่งใส ตลอดจนการพัฒนาฐานข้อมูลการศึกษาแห่งชาติที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณเป็นไปอย่างแม่นยำและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่มีความเสี่ยงจะหลุดออกจากระบบการศึกษา

6

ให้กระทรวงศึกษาธิการ ปรับปรุงมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยให้เพิ่มเติมคำนิยามของ “ค่าใช้จ่ายในการศึกษา” ให้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อผู้เรียน ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีรายการ (Positive List) เพื่อกำหนดขอบเขตของ “การเรียนฟรี” ให้สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายจริงของผู้เรียนอย่างครบถ้วน

7

ปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษา ควรตัดถ้อยคำวรรคท้ายของมาตรา 58 วรรคสอง ที่ระบุว่า “ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาบันประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุนการอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี ตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด” ออก

8

ให้กระทรวงศึกษาธิการ ปรับปรุง มาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาระบบการจัดสรรงบประมาณการศึกษา โดยเพิ่มเติมข้อความว่า “รัฐต้องจัดให้มีการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาอย่างเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และครอบคลุมค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษาและคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสม” โดยกำหนดเกณฑ์การจัดสรรที่สะท้อนความจำเป็นและระดับความขาดแคลนของแต่ละโรงเรียนอย่างชัดเจน โดยพิจารณาถึงความจำเป็นและระดับความขาดแคลนที่ต่างกัน พร้อมมอบอำนาจและสนับสนุนกลไกให้หน่วยงานท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดสรรและสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนในพื้นที่ชนบท

วาระนโยบายที่ 8

การศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์

รับรองสิทธิการศึกษา “เรียนฟรีจริง” (ต่อ)

9

กำหนดนโยบายสนับสนุนสิทธิการเรียนรู้ปริญญาตรีในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยรัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาอย่างเพียงพอ ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายของสถาบันอุดมศึกษา มุ่งใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการวิจัยตามมาตรฐานสากล ลดปัญหาบัณฑิตตกงาน และยกระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีให้เป็นการลงทุนด้านทุนมนุษย์ที่สร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคม

พัฒนาทุนมนุษย์ตลอดช่วงชีวิต

10

สร้างเข้าถึงบริการสุขภาพและการศึกษาปฐมวัย โดยนโยบายด้านเด็กปฐมวัยที่ควรผลักดัน ได้แก่ การให้เงินอุดหนุนเด็กแบบถ้วนหน้าเพื่อป้องกันการตกหล่นของเด็กในครอบครัวยากจนที่สูงกว่าร้อยละ 30 เพิ่มจำนวนและความต่อเนื่องของเงินอุดหนุนโดยขยายสิทธิไปถึงหญิงตั้งครรภ์ ตลอดจนการขยายและเพิ่มคุณภาพศูนย์ดูแลเด็กเล็กให้เข้าถึงได้และมีราคาที่เหมาะสม รวมทั้งขยายช่วงอายุและเวลาให้บริการให้สอดคล้องกับเวลาทำงานของผู้ปกครอง รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน (สำหรับเด็กปฐมวัย)

11

ปิดช่องว่างของคุณภาพประชากรที่เกิดจากสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic status) โดยการมุ่งลงทุนในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตทั้งในด้าน Soft skills และ Hard skills เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การคิดเชิงอนาคตศาสตร์ (Futures Thinking) การคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) ทักษะการให้เหตุผล (Reasoning) และการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นต้น โดยเน้นการดำเนินการมาตรการส่งเสริมทักษะและการเรียนรู้แบบมุ่งเป้า (Targeted Intervention) ไปที่กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มาจากครัวเรือนด้อยโอกาสอยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือเป็นกลุ่มที่ยังมีสมรรถนะต่ำกว่าเกณฑ์พื้นฐานที่อายุหรือระดับชั้นนั้นควรทำได้ ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนจำนวนมากของประเทศ โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนในกลุ่มดังกล่าวเข้าถึงสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้อย่างเสมอภาค (สำหรับวัยเรียน (การศึกษาภาคบังคับ และหลังการศึกษาภาคบังคับ))

12

ยกเลิกระบบการศึกษาที่เน้นการท่องจำ การสอบแข่งขัน และการให้ความสำคัญเฉพาะผู้เรียนที่มีความพร้อม มาสู่ระบบที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับโลกอนาคตแก่ผู้เรียนทุกกลุ่ม โดยมุ่งเน้นสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ สามารถออกแบบ วางแผน คิด วิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ทักษะอย่างแท้จริง รวมทั้งใช้ระบบการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน (Formative Assessment) นอกจากนี้ การพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างการศึกษาในระบบ การฝึกอบรมทักษะอาชีพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต พร้อมทั้งสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Project-Based Learning และ Problem-Based Learning ที่เชื่อมโยงกับโจทย์จริงในสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นผ่านประสบการณ์ตรง (สำหรับวัยเรียน (การศึกษาภาคบังคับ และหลังการศึกษาภาคบังคับ))

วาระนโยบายที่ 8

การศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์

พัฒนาทุนมนุษย์ตลอดช่วงชีวิต (ต่อ)

13

ปฏิรูประบบการศึกษาไทยให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและบริหารจัดการศึกษาให้แก่ท้องถิ่น รวมทั้งประยุกต์ใช้แนวคิด ‘ระบบหน่วยกิตวิ่งตามผู้เรียน’ (Learning Passport) เป็นนวัตกรรมสำคัญที่ควรได้รับการผลักดันเพื่อสร้างความยืดหยุ่นให้กับระบบการศึกษาไทย ระบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างยืดหยุ่น สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการเฉพาะบุคคล โดยเฉพาะผู้เรียนกลุ่มเปราะบางที่อาจต้องออกจากระบบการศึกษาชั่วคราวด้วยเหตุจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือครอบครัว และที่สำคัญประเทศไทยต้องทำการปรับเปลี่ยนจากการกำหนดมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ มาเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน (สำหรับวัยเรียน (การศึกษาภาคบังคับ และหลังการศึกษาภาคบังคับ))

14

สร้างระบบการศึกษาไทยยืดหยุ่นและพร้อมรองรับวิกฤต (Resilient Education System) จากสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ ที่อาจเกิดทั้งโรคระบาด สงคราม ภัยพิบัติสิ่งแวดล้อม โดยการเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาในภาวะวิกฤตต้องเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการศึกษาระดับชาติและมีแผนรับมือในระดับพื้นที่ ร่วมกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ครอบคลุมและเข้าถึงได้ เช่น การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนรู้ทางไกล การมีอินเทอร์เน็ตฟรีที่มีครอบคลุม ทั่วถึง แม่นพื้นที่ห่างไกลหรือได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ตลอดจนทำการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ควบคู่ไปกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ไม่ต้องพึ่งพาอินเทอร์เน็ตเพียงอย่างเดียว และการสร้างระบบติดตามช่วยเหลือนักเรียนที่มีความเสี่ยงจะหลุดออกจากระบบ และที่สำคัญคือ ระบบสนับสนุนทางสังคม (สำหรับวัยเรียน (การศึกษาภาคบังคับ และหลังการศึกษาภาคบังคับ))

15

วัยเรียนในวังวนของการศึกษาภาคบังคับที่ไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร เห็นได้จากการที่เด็กและเยาวชนยังคงมีปัญหาทักษะพื้นฐานด้านการอ่านและคำนวณของนักเรียนจำนวนมากต่ำกว่ามาตรฐาน ผลการประเมิน PISA ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD อย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งมีความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษามาก นโยบายที่ควรผลักดัน ได้แก่ การยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก เพิ่มทรัพยากรและครูผู้สอน จัดสรรงบประมาณที่คำนึงถึงความต้องการที่แตกต่างกันของนักเรียน และมีระบบช่วยเหลือนักเรียนด้วยโอกาสแบบเจาะจง รวมทั้งการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐานและทักษะคิดวิเคราะห์ ลดความเหลื่อมล้ำด้านผลสัมฤทธิ์ และเสริมระบบติดตามผลการเรียนรู้รายบุคคล ควบคู่กับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนให้มีความรู้ทักษะที่เป็นปัจจุบันต่อการเปลี่ยนแปลง (สำหรับวัยเรียน (การศึกษาภาคบังคับ และหลังการศึกษาภาคบังคับ))

วาระนโยบายที่ 8

การศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์

พัฒนาทุนมนุษย์ตลอดช่วงชีวิต (ต่อ)

16

ยกระดับคุณภาพของแรงงานไทย แรงงานไทยจำนวนมากเผชิญกับภาวะงานไม่ตรงคน คนไม่ตรงงาน (Job/Degree Mismatch) ในขณะที่การฝึกอบรมเพื่อยกระดับทักษะก็ไม่ทั่วถึงหรือไม่ตอบโจทย์ กล่าวคือหลักสูตรฝึกอบรมยังไม่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน (Demand-Driven) อย่างแท้จริง นโยบายที่ควรผลักดัน ได้แก่ ประกาศให้การพัฒนาทักษะตลอดชีวิตที่ตอบสนองต่อความต้องการตลาดอย่างแท้จริงเป็นนโยบายระดับชาติ และควรเพิ่มงบประมาณอีกไม่น้อยกว่า 5-10 เท่า ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอย่างน้อย 5 ล้านคนในแต่ละปี รวมทั้งทำการจัดตั้งกลไกกลางที่บูรณาการการใช้งบประมาณและแนวปฏิบัติเพื่อยกระดับทักษะแรงงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการจัดหางานให้แรงงานผู้รับการอบรมหรือเงินทุนสำหรับผู้ประกอบการที่รับการอบรมความท้าทายของการพัฒนาคุณภาพมนุษย์มีความรุนแรงเป็นพิเศษในกลุ่ม NEETs (Not in Education, Employment, or Training) ควบคู่กับการมีมาตรการเชิงรุกในการติดตามเข้าถึง และให้การสนับสนุนแบบบูรณาการหลากหลายมิติ ทั้งด้านทัศนคติการใช้ชีวิต การศึกษา การฝึกอาชีพ การจ้างงาน และการคุ้มครองทางสังคม (วัยแรงงาน กลุ่ม NEETs)

17

พัฒนาทุนมนุษย์ในผู้สูงวัย เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับไทยที่โครงสร้างประชากรสูงวัยอย่างรวดเร็ว ในขณะที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากถูกบังคับด้วยความจำเป็นให้ต้องทำงานและมีรายได้ต่ำ แนวนโยบายที่ควรทำคือ การฝึกอบรมทักษะที่ออกแบบสำหรับผู้สูงอายุโดยแยกตามพื้นฐานชีวิตแต่ละคน และที่สำคัญคือ ควรมีการจ้างงานที่ยืดหยุ่นด้านอายุมากขึ้น (ผู้สูงอายุ)

การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต

18

เสริมสร้างการเรียนรู้ควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมืองให้เอื้อต่อการเรียนรู้ในทุกมิติ โดยจัดให้มีพื้นที่สาธารณะและแหล่งเรียนรู้ที่มีความปลอดภัย สะดวก และเหมาะสมต่อการใช้งานของประชาชนทุกช่วงวัย รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่เข้าถึงได้อย่างทั่วถึง เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้ ควรใช้ดัชนีด้านการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นฐานสำคัญในการวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน และขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวเข้ากับการจัดทำและการดำเนินแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับชาติ และที่สำคัญคือ มีการนำข้อมูลเมือง เทคโ nolยี และนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการเมืองแห่งการเรียนรู้ให้ตอบโจทย์ความต้องการของแต่ละช่วงวัย

19

กำหนดให้การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้เป็นวาระแห่งชาติ โดยบูรณาการภารกิจ งบประมาณและทรัพยากรทุกภาคส่วนสู่การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-Based Learning) ที่ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม (โดยเฉพาะภาคประชาสังคม ผู้นำชุมชน และคนรุ่นใหม่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง) รวมไปถึงการยกระดับภาคีเครือข่ายแพลตฟอร์มเมืองแห่งการเรียนรู้ของประเทศไทย (Thailand Learning City Platform) เพื่อร่วมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ระดับชาติ พร้อมขยายความร่วมมือผ่านเวทีเสวนาและกลไกการเรียนรู้ในรูปแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Learning) เชื่อมโยงเมืองหรือพื้นที่สนใจพัฒนาเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้กับเมืองที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (GNLC)

วาระนโยบายที่ 8

การศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์

การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต

20

พัฒนาหลักสูตรนักจัดการเมืองแห่งการเรียนรู้ และหลักสูตรครูแกนนำการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ เพื่อให้รู้จักอัตลักษณ์ท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ร่วมกับการเชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อยกระดับทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นพร้อมขยายผลสู่การสร้างอาชีพสร้างรายได้ นอกจากนี้ อาจเชื่อมโยงการเรียนรู้กับระบบสะสมหน่วยกิตได้

21

พัฒนาการสื่อสารสาธารณะสู่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการจัดกิจกรรมกับภาคีต่าง ๆ เช่น เทศกาลส่งเสริมการเรียนรู้ (Learning Festival) เพื่อเปิดพื้นที่ในการสร้างการสื่อสารร่วมกัน ตลอดจนเป็น

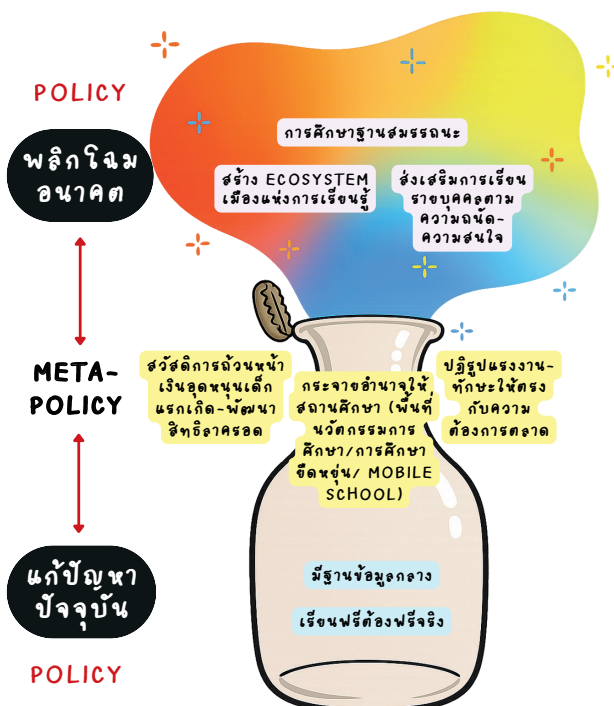
“
เปลี่ยนการศึกษาไทย
สู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต
ที่ยืดหยุ่น เป็นธรรม
และสร้างผลิตภาพประเทศ

”

สรุปสาระสำคัญด้านการศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์

ไฮไลต์ข้อเสนอสำคัญด้านการศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์

วาระนโยบายที่ 9

รัฐโปร่งใส ไร้คอร์รัปชัน

“

ประเทศไทยเผชิญปัญหาคอร์รัปชันและความไม่โปร่งใสเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกและบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐและสถาบันทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

”

บริบทและสภาพปัญหา

สถานการณ์คอร์รัปชันและความไว้วางใจของประชาชนต่อรัฐไทยในปัจจุบันนี้ สะท้อนผ่านรายงาน Rule of Law Index 2025 ที่ประเทศไทยตกอยู่ในอันดับที่ 77 จาก 143 ประเทศ โดยเฉพาะคะแนนด้านการปราศจากคอร์รัปชัน (0.45) และรัฐบาลเปิด (0.48) ที่ยังสอบตกมาตรฐานโลก สะท้อนว่าโครงสร้างรัฐไทยยังห่างไกลจากการเป็นรัฐที่โปร่งใสพอจะสร้างความไว้วางใจให้แก่ประชาชนได้ ซึ่งแท้จริงแล้ว ประเทศไทยไม่ได้ขาดแคลนเครื่องมือในการต่อสู้ปัญหา แต่เครื่องมือเหล่านั้นไม่ถูกใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ในเชิงหลักการ รัฐไทยมีเกราะป้องกันการทุจริตที่ดูเข้มแข็งผ่านกฎหมายและระเบียบสำคัญอย่างเช่น พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร พ.ร.บ.การจัดซื้อจัดจ้างฯ หรือมาตรฐานทางจริยธรรม อีกทั้งยังมีกลไกตรวจสอบสากล เช่น การประเมิน ITA มาตรการความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐ, โครงการ CoST ที่เป็นกลไกเปิดเผยข้อมูลในงานก่อสร้างภาครัฐ และข้อตกลงคุณธรรม Integrity Pact สัญญาความโปร่งใสระหว่างรัฐและเอกชนโดยมีผู้สังเกตการณ์อิสระ ไปจนถึงองค์กรตามรัฐธรรมนูญอย่างเช่น ป.ป.ช. และ สตง. กว่าเครื่องมือเหล่านี้มีบทบาทอยู่แค่การมีอยู่เชิงหลักการ แต่กลับล้มเหลวในการนำไปปฏิบัติ

ปัญหาสำคัญคือการเปิดเผยข้อมูล กระบวนการทำงาน และการตัดสินใจ ที่ยังไม่ยึดแนวคิด “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” ข้อมูลภาครัฐจำนวนมากที่กระทบต่อผลประโยชน์ส่วนรวม ยังคงถูกปิดกั้นหรือทำให้เข้าถึงได้ยาก ส่งผลให้ความโปร่งใสเกิดขึ้นเพียงในระดับเอกสาร แต่ในทางปฏิบัติประชาชนกลับไม่สามารถตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญของรัฐได้อย่างทั่วถึง เมื่อข้อมูลตั้งต้นไม่ถูกเปิดเผยอย่างโปร่งใส การมีส่วนร่วมและตรวจสอบโดยประชาชน จึงกลายเป็นความท้าทายขนาดใหญ่ รวมถึงยังขาดช่องทางที่ครอบคลุมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐได้อย่างแท้จริง ทำแพ่งข้อมูลและความเสี่ยงจากการถูกฟ้องปิดปากเหล่านี้ จึงกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่กีดกันประชาชนออกจากกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างสิ้นเชิง

ในส่วนของกลไกป้องกันการทุจริตโดยรัฐเอง แม้เราจะมีองค์กรตามรัฐธรรมนูญอย่าง ป.ป.ช. หรือ สตง. แต่การทำงานกลับเผชิญกับข้อสงสัยเรื่องความเป็นอิสระและการเลือกปฏิบัติ เครื่องมือป้องกันที่มีอยู่จึงทำงานได้เพียงบางส่วน แต่ไม่สามารถสกัดกั้นคอร์รัปชันเชิงนโยบายหรือเครือข่ายอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกได้ เนื่องจากขาดการเชื่อมโยงกับภาคประชาชนที่ทำหน้าที่เป็นหูเป็นตาอย่างเป็นระบบ อีกทั้งการให้คุณให้โทษกับผู้กระทำผิดอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นจุดที่หลักนิติธรรมไทยเปราะบางที่สุด ความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมายและการที่ผู้มีอำนาจสามารถหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ทำให้เครื่องมือตรวจสอบทั้งหมดกลายเป็นเครื่องมือที่ไร้ความศักดิ์สิทธิ์

การสร้างรัฐโปร่งใส ไร้คอร์รัปชัน จึงไม่ใช่ว่าการแสวงหาเครื่องมือหรือเพิ่มกฎหมายใหม่เพียงอย่างเดียว แต่คือการบังคับใช้เครื่องมือและกฎหมายที่มีอยู่ให้เท่าเทียม เพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นและสร้างระบบที่ตรวจสอบได้จริงสำหรับทุกคน

วาระนโยบายที่ 9

รัฐโปร่งใส ไร้คอร์รัปชัน

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

ปลดล็อกสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Open by Default)

- 1 แก้ไข พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 โดยเปลี่ยนพื้นฐานความคิดให้ "สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลเป็นของประชาชน" รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลและกระบวนการทำงานโดยอัตโนมัติ (Open by Default) โดยไม่ต้องรอให้มีการร้องขอ และหากรัฐต้องการปกปิดข้อมูลชุดใด การในการพิสูจน์เหตุผลและความจำเป็นต้องตกอยู่กับภาครัฐ ไม่ใช่ภาระของประชาชน
- 2 ยกระดับการเปิดเผยข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล (Machine-Readable) ที่นำไปใช้งานต่อได้ตามมาตรฐานข้อมูลเปิดสากล โดยบูรณาการร่วมกับมาตรฐานภายใต้ พ.ร.บ. การปฏิบัติราชการทางอิเล็กทรอนิกส์
- 3 กำหนดมาตรฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงกันได้ (Data Interoperability) และสร้างภาวะบังคับให้หน่วยงานรัฐต้องแชร์ข้อมูลระหว่างกันเพื่อการตรวจสอบที่ไร้รอยต่อ กำหนดกลไกทางวินัยสำหรับหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่ไม่เปิดเผยข้อมูลตามกำหนด พร้อมจัดตั้งหรือมอบหมายหน่วยงานกลางที่มีอำนาจเต็มในการบังคับใช้กฎหมายและตรวจสอบความโปร่งใสอย่างจริงจัง เพื่อให้กลไกการตรวจสอบไม่เป็นเพียงกระดาษแต่มีผลในทางปฏิบัติ

ปลดล็อกสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Open by Default)

- 4 เปิดเผยกระบวนการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณด้วยการสร้างแนวทางปฏิบัติให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปิดเผยรายละเอียดการพิจารณาเหตุผลในการจัดสรรหรือตัดลดงบประมาณเพื่อให้ประชาชนตรวจสอบได้
- 5 ยกระดับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างให้เป็นอิเล็กทรอนิกส์ (e-Procurement) เพื่อลดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ และเปลี่ยนจากการตรวจสอบเชิงเอกสารเป็นการตรวจสอบผ่านฐานข้อมูลที่ตรวจพบความผิดปกติได้โดยอัตโนมัติ

วาระนโยบายที่ 9

รัฐโปร่งใส ไร้คอร์รัปชัน

ยกระดับกลไกความรับผิดชอบและการบังคับใช้กฎหมาย (Accountability)

6

ยกระดับประสิทธิภาพกลไกตรวจสอบเดิม โดยเปลี่ยน Integrity Pact และ CoST เป็นระบบภาคบังคับ สำหรับโครงการใหญ่ที่หน่วยงานต้องชี้แจงแก้ไขตามข้อเสนอแนะต่อสาธารณะ พร้อมปฏิรูปการประเมิน ITA จากการตรวจเอกสารเป็นการวัดผลกระทบจริง โดยให้น้ำหนักหลักกับเสียงสะท้อนจากประชาชนเพื่อให้ผลการประเมินสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม

7

ปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับรัฐโปร่งใสและการต่อต้านคอร์รัปชันที่มีความซ้ำซ้อนหลายฉบับ เพื่อให้การบังคับใช้เอกภาพ

8

ยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายและระเบียบ (Regulatory Guillotine) ที่เปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจเกินความจำเป็น โดยเปลี่ยนเป็นการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจนและใช้ระบบอัตโนมัติในขั้นตอนการอนุมัติอนุญาต

9

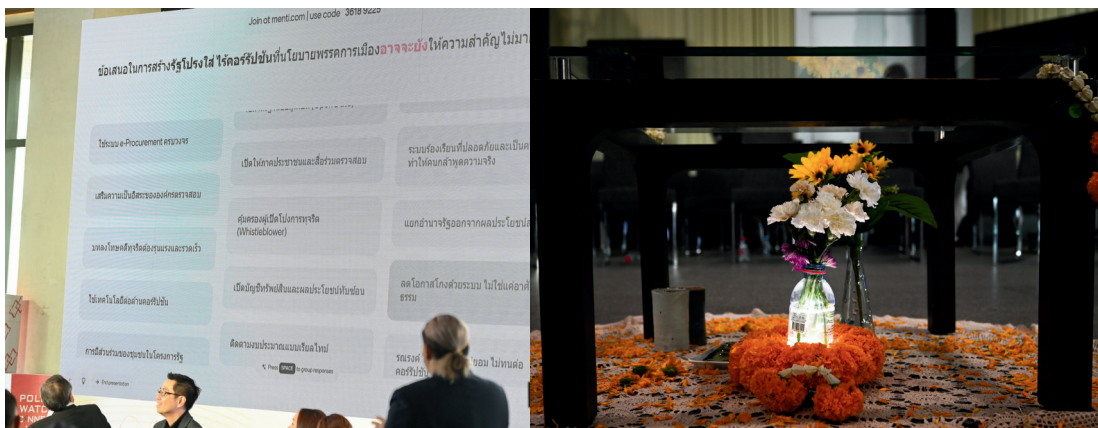
เพิ่มประสิทธิภาพการลงโทษ บังคับใช้บทลงโทษคดีทุจริตที่พิสูจน์ได้ให้รุนแรง รวดเร็ว และปราศจากข้อยกเว้น รวมถึงพิจารณาปรับปรุงกฎหมายอาญา มาตรา 157 ให้ครอบคลุมการลงโทษสูงสุดทั้งผู้ให้และผู้รับผลประโยชน์ เพื่อกำลายวงจรสินบน และสร้างมาตรฐานใหม่ว่าความผิดฐานละเว้นหรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบต้องมีราคาที่ต้องจ่ายสูงกว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ

10

ปฏิรูปที่มาและโครงสร้างองค์กรตรวจสอบ: แก้ไขกระบวนการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ ให้มีความยึดโยงกับประชาชน เพื่อลดการผูกขาดอำนาจการตรวจสอบจากข้าราชการเมืองหรือระบบราชการเดิม

11

กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกและแต่งตั้งข้าราชการระดับสูง ให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ และอ้างอิงจากผลงาน เพื่อตัดวงจรการซื้อขายตำแหน่งและลดการแทรกแซงจากกลุ่มอำนาจ อันเป็นรากเหง้าของระบบอุปถัมภ์

วาระนโยบายที่ 9

รัฐโปร่งใส ไร้คอร์รัปชัน

พลิกโฉมการมีส่วนร่วมและกลไกการตรวจสอบโดยภาคประชาชน (Citizen Oversight & Protection)

- 12 ทบทวนและออกแบบกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ของภาครัฐใหม่ให้มีจุดตรวจสอบ (Checkpoints) ที่ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเป็นรูปธรรมในทุกขั้นตอน
- 13 ออกแบบตั้งกลไกรับเรื่องร้องเรียนและสร้างระบบคุ้มครองความปลอดภัย (Whistleblower Protection) ที่เชื่อถือได้ โดยเน้นความเป็นกลาง มีอิสระ และติดตามสถานะได้จริง เพื่อลดความกังวลของประชาชนและคนในระบบราชการ
- 14 สร้างแรงจูงใจและส่งเสริมการแจ้งเบาะแส จากมูลค่าความเสียหายที่กู้คืนได้ ควบคู่ไปกับการรณรงค์เชิงรุกเพื่อให้ประชาชนรู้สึกถึงสิทธิและเข้าถึงช่องทางตรวจสอบที่เข้าใจง่าย
- 15 สนับสนุนเทคโนโลยีภาคประชาชน (Civic Tech) และการพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและนำไปใช้งานต่อได้ทันทีเพื่อเปลี่ยนข้อมูลที่ซับซ้อนให้เป็นพลังในการตรวจสอบ

วางรากฐานนวัตกรรมดิจิทัลเชิงป้องกัน (Preventive Technology)

- 16 ลดการใช้ดุลยพินิจด้วยเทคโนโลยี (GovTech) เปลี่ยนงานบริการรัฐ เช่น การขอใบอนุญาต หรือ การอนุมัติต่างๆ ให้เป็นระบบออนไลน์ เพื่อลดช่องว่างของการเรียกรับสินบน
- 17 ยกระดับสู่ Digital Audit เปลี่ยนการตรวจสอบเอกสารย้อนหลังเป็นการตรวจสอบแบบ Real-time ที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ประชาชนร่วมเป็นหูเป็นตาได้ทุกที่ทุกเวลา
- 18 พัฒนาระบบเฝ้าระวังล่วงหน้า (Early Warning System) ใช้ AI และ Big Data เพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบสัญญาณการทุจริตล่วงหน้า พร้อมติดตามเสียงสะท้อนจากสังคมออนไลน์เพื่อตอบสนองต่อข้อสงสัยของประชาชนได้ทันที

“

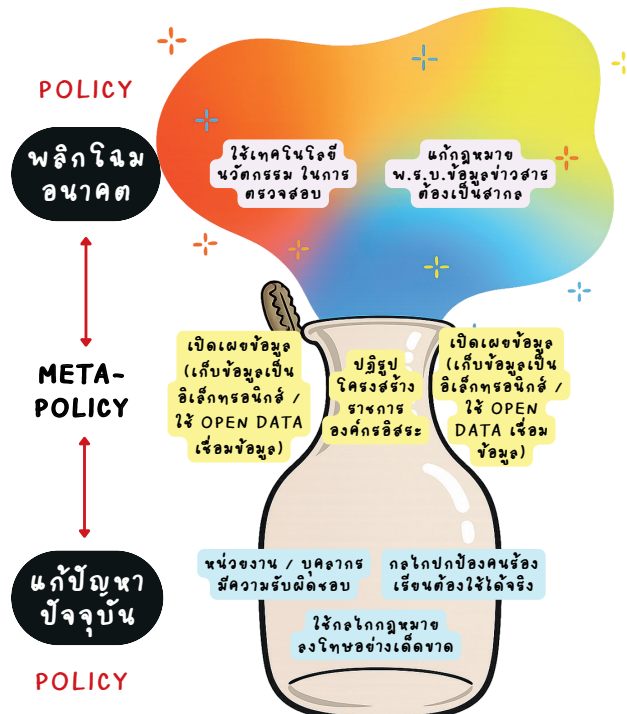
เปิดรัฐให้ตรวจสอบได้
ปิดคอร์รัปชันที่ต้นทาง

”

สรุปสาระสำคัญด้านรัฐโปร่งใส ไร้คอร์รัปชัน

ไฮไลท์ข้อเสนอสำคัญด้านรัฐโปร่งใส ไร้คอร์รัปชัน

วาระนโยบายที่ 10

สกัดเงินทุนสีเทา

“

ประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาทุนเทาและอาชญากรรมข้ามชาติที่พัฒนาเชิงโครงสร้างและขยายตัวอย่างซับซ้อน โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งฐานสนับสนุนทางโครงสร้างพื้นฐาน และทางผ่านของเงินผิดกฎหมาย

”

บริบทและสภาพปัญหา

ประเทศไทยและบริเวณชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน มีธุรกิจจำนวนมากที่เป็นสีเทาไปจนถึงสีดำ ตั้งแต่การผลิตและค้ายาเสพติด การค้ายมนุษย์ การพนันผิดกฎหมาย รวมถึงปัญหาใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นานมานี้คือ อาชญากรรมหลอกลวงให้เหยื่อโอนเงินให้ หรือที่รู้จักกันในชื่อแก๊งคอลเซ็นเตอร์ จากการที่สังคมและเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบดิจิทัลอย่างก้าวกระโดด

ถึงแม้ว่าอาชญากรรมออนไลน์ส่วนใหญ่จะตั้งฐานอยู่ในพรมแดนของประเทศเพื่อนบ้าน แต่กระบวนการเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากประเทศไทยทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น กระแสไฟฟ้า น้ำมันเชื้อเพลิง สัญญาณโทรศัพท์ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานทางการเงินที่สะดวกสำหรับการฟอกเงินให้รายได้ผิดกฎหมายกลายเป็นเงินถูกกฎหมายที่สามารถนำไปใช้จ่ายได้อย่างไม่ต้องกังวล จนประเทศไทยถูกเรียกว่าเป็น “สวรรค์ของการฟอกเงิน”

ทุนสีเทาใช้ประเทศไทยเป็นฐานดำเนินการ และใช้จ่ายเงินในระบบเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง ผ่านการฟอกเงินหลายรูปแบบ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนสูง 4 รูปแบบ คือ

- 1) การฟอกเงินแบบดั้งเดิม เช่น การนำเงินสกปรกเข้าสู่ระบบธนาคาร แล้วโอนไว้บัญชีไปมาเพื่อให้สืบหาต้นทางของแหล่งเงินได้ยาก
- 2) การนำเงินผิดกฎหมายไปซื้อสินทรัพย์ที่มีมูลค่า เช่น อสังหาริมทรัพย์ ทองคำ ของสะสมต่างๆ เพื่อรอวันขายออกเป็นเงินสด ซึ่งสามารถอ้างได้ว่ามาจากการขายสินทรัพย์โดยสุจริต

3) การจดทะเบียนธุรกิจร้านค้า เพื่อตกแต่งบัญชีรายได้ สอดใส่เงินจากธุรกิจผิดกฎหมายให้เสมือนเป็นรายได้ของธุรกิจปกติ ซึ่งจะสามารถแปลงเป็นกำไรแล้วสามารถนำไปใช้สอยต่อได้ ซึ่งในอดีตการฟอกเงินอาจทำในขนาดเล็ก แต่ในปัจจุบันเมื่อเงินสกปรกมีปริมาณมาก ก็อาจต้องทำผ่านบริษัทมหาชนขนาดใหญ่

4) การสร้างเครื่องย่นตัวฟอกเงินแบบถาวร เช่น การเข้าเป็นเจ้าของหรือควบคุมแพลตฟอร์มการเงิน และสกุลเงินคริปโต (Cryptocurrency Platform) เพื่อให้การฟอกเงินเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างธุรกิจโดยตรง และลดขั้นตอนการตรวจสอบผู้ใช้บริการไปทั้งหมด

วาระนโยบายที่ 10

สกัดเงินเทา กุณสีเทา

บริบทและสภาพปัญหา (ต่อ)

นอกจาก ประชาชนจำนวนมากได้รับผลกระทบที่เชื่อมโยงกับอาชญากรรมแล้ว ยังต้องได้รับผลกระทบจากการฟอกเงินอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการทำให้ราคาอสังหาริมทรัพย์แพงขึ้นจนคนทั่วไปเอื้อมไม่ถึง การทำธุรกิจฟอกเงินที่ขายสินค้าตัดราคาเพื่อให้ได้รับเงินสดกลับมอย่างรวดเร็ว จนไปทำลายการแข่งขันและทำให้ผู้ค้าจำนวนมากไม่สามารถอยู่รอดได้ ตลอดจนการสูญเสียความน่าเชื่อถือในการลงทุนของตลาดเงินและตลาดทุนไทยในสายตานานาชาติ

รัฐบาลไทยได้ประกาศว่าการจัดการเงินผิดกฎหมาย หรือ เงินสีเทามากขึ้น แต่มาตรการของภาครัฐในการจัดการกลับถูกวิจารณ์ว่าขาดเจตจำนงทางการเมืองที่แน่วแน่ การก้าวตามไม่ทันธุรกิจทุนเทาและการฟอกเงินของรัฐ มิได้เกิดขึ้นจากการขาดกฎหมายรองรับ

เสียทีเดียว แต่ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการขาดความตั้งใจและความสามารถในการบังคับใช้กฎหมาย อาทิ การที่ผู้รับผิดรับชอบ โดยเฉพาะตัวกลางทางการเงิน (Financial Intermediaries) อาจยังไม่ได้ทำหน้าที่รายงานธุรกรรมที่น่าสงสัยอย่างเพียงพอ และภาครัฐก็ขาดศักยภาพในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ และยังปรากฏความเชื่อมโยงระหว่างตัวละครในเครือข่ายทุนเทากับบุคคลในรัฐบาลหรือผู้มีอิทธิพลทางการเมือง ซึ่งเงินเทาอาจกำลังไหลเข้าสู่ระบบการเลือกตั้งเพื่อสร้างเกราะคุ้มกันให้ขบวนการเหล่านี้ในอนาคต

ข้อเสนอจากภาคประชาชน

แบ่งปันเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน (Shared Data)

การแบ่งปันข้อมูลระหว่างธุรกิจตัวกลางและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันการเงิน ธุรกิจกระดานซื้อขายคริปโตฯ ผู้ขายอสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ ไปให้หน่วยงานรัฐใช้ตรวจหาความเชื่อมโยงระหว่างธุรกรรมที่ผิดปกติ เพื่อยกระดับขีดความสามารถของรัฐในการป้องกัน และสกัดกั้นพฤติกรรมหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ผิดกฎหมาย โดยอาจยกระดับได้ด้วยแนวทาง ดังนี้

1

ยกระดับ พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ให้มี “ผู้เกี่ยวข้องที่ต้องส่งข้อมูลธุรกรรมที่มีความผิดปกติ” มากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันหลายภาคส่วนได้ผลักดันการแก้ไขกฎหมายแล้ว

2

บังคับใช้กฎหมายเพื่อประสานและเชื่อมโยง ข้อมูลธุรกรรมที่มีความผิดปกติ (Suspicious Transaction Report: STR) มากกว่าการสร้างศูนย์ข้อมูลรวมขนาดใหญ่ เพื่อป้องกันความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเอาผิดกับธุรกิจตัวกลางที่ไม่รายงาน

3

กำหนดนโยบายด้านข้อมูลเพื่อการจำแนกประเภทข้อมูลอย่างชัดเจน แยกระหว่างข้อมูลการเงินที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลเชิงโครงสร้างที่สามารถเปิดเผยเป็นข้อมูลสาธารณะได้

วาระนโยบายที่ 10

สกัดเงินเทา

เพิ่มศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานกำกับดูแล

ข้อมูลสามารถบ่งบอกได้เพียงธุรกรรมที่มี “พฤติกรรมผิดปกติ” แต่ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่า “เกี่ยวข้องกับกิจกรรมผิดกฎหมาย” หรือไม่ จึงต้องอาศัยการสืบสวนสอบสวนจากผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- 4 เพิ่มจำนวนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น บุคลากรของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ที่มีอยู่ราว 500 คน แต่ต้องดำเนินการสอบสวนเกือบ 4 แสนคดีต่อปี
- 5 ยกระดับทักษะบุคลากรที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับการเชื่อมโยงมา โดยเฉพาะด้านข้อมูลความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ และการตรวจสอบเส้นทางการเงิน
- 6 ดำเนินการในเชิงรุกในการสั่งอายัดทรัพย์สินก่อนชั่วคราวเพื่อตรวจสอบกรณีธุรกรรมต้องสงสัย แทนที่จะเป็นการไล่จับธุรกิจผิดกฎหมายแล้วค่อยสืบเงิน ซึ่งอาจถูกย้ายถ่ายโอนออกไปหมดแล้ว
- 7 ปรับเปลี่ยนกรอบการทำงานจากรูปแบบหน่วยงานแยกส่วนไปสู่กลไกกำกับดูแลเชิงบูรณาการ เพราะข้อจำกัดสำคัญของระบบปัจจุบันมิได้อยู่ที่การขาดอำนาจตามกฎหมาย หากแต่อยู่ที่ลักษณะการไม่บังคับใช้กฎหมาย และการที่ภาครัฐทำงานแบบต่างคนต่างทำ

เปิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการร่วมตรวจสอบจับความผิดปกติ

เนื่องจาก รูปแบบอาชญากรรมสมัยใหม่ได้ฝังตัวอยู่ในกิจกรรมและพื้นที่เศรษฐกิจของประชาชนอย่างแนบแน่น การรับมือทุนสีเทาโดยอาศัยศักยภาพของประชาชน จะสามารถตรวจจับความผิดปกติได้รวดเร็วและครอบคลุมที่สุด ดังนี้

- 8 ปรับกรอบคิดจากการมองประชาชนเป็นเพียงผู้รับผลกระทบของปัญหาทุนสีเทาหรือเหยื่อเทา แต่ต้องมองว่าประชาชนต้องเป็นผู้ร่วมกำกับดูแลในกระบวนการตรวจสอบอย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่การให้เบาะแสและการแจ้งความ การจัดให้มีระบบคุ้มครองพยานและผู้ให้ข้อมูล ไปจนถึงการสนับสนุนให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและติดตามความคืบหน้าของคดีได้ และลดอุปสรรคด้านความกลัวและความไม่ไว้วางใจต่อระบบยุติธรรมที่มีอยู่
- 9 คำนึงถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงช่องทางร้องเรียน และการตั้งทุนทางเศรษฐกิจการเงินในการร่วมดำเนินการ เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ถูกทำให้เป็นภาระส่วนบุคคล แต่กลายเป็นพลังสาธารณะที่เสริมสร้างธรรมาภิบาลและความน่าเชื่อถือ

วาระนโยบายที่ 10

สกัดเงินเทา กุณสีเทา

จัดตั้งกองทุนเยียวยาและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนเบื้องต้น

กองทุนเป็นกลไกเชิงสถาบันที่เชื่อมโยงการปราบปรามการฟอกเงินกับการคุ้มครองผู้เสียหาย โดยให้ตัวกลางที่อาจมีส่วนต่อการเกิดธุรกรรมผิดกฎหมายและการฟอกเงิน ต้องร่วมรับผิดชอบต่อดันทุนทางสังคมด้วย ดังนี้

10

ให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน สามารถนำทรัพย์สินหรือเงินที่ยึด อาศัย หรือริบได้จากคดีที่เกี่ยวข้องกับทุนสีเทา (เช่น สแกมเมอร์ ฟันออนไลน์ และเครือข่ายฉ้อโกงทางการเงิน) มาใช้เป็นแหล่งเงินตั้งต้นของกองทุน เพื่อจ่ายชดเชยฉุกเฉินแก่ผู้เสียหายในระยะเวลานานรวดเร็ว ลดภาระการรอคอยผลคดีที่ยืดเยื้อ

11

สร้างความร่วมมือแบบพหุภาคี โดยกำหนดให้ภาคธุรกิจโดยเฉพาะสถาบันการเงิน แพลตฟอร์มดิจิทัล และผู้ให้บริการสื่อสารโทรคมนาคม ร่วมสมทบงบประมาณ/ทรัพยากรหากละเลยในการทำตามความรับผิดชอบจนก่อให้เกิดความเสียหาย

ผลักดันให้เกิด ‘กฎหมายเงินกลับ’

ที่ผ่านมา ระบบการควบคุมเส้นทางการเงินของไทยเน้นความพยายามในการตรวจจับและป้องกันไม่ให้มีฉ้อฉลสามารถโอนเงินที่หลอกเหยื่อออกไปสู่จากระบบ (เช่น โอนออกไปเป็นเงินสด หรือโอนไปเข้าสู่บัญชีคริปโตฯ) ได้ เพื่อที่จะสามารถนำเงินเหล่านั้นมาคืนผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังขาดกลไกในการทำกับควบคุม “เงินที่กลับเข้ามาในระบบ” กล่าวคือ เงินบางส่วนที่ถูกนำออกจากระบบไปแล้ว อาจถูกนำย้อนกลับเข้ามาในระบบเพื่อใช้ทำธุรกรรมหรือเข้าสู่กระบวนการฟอกเงิน ซึ่งหากมีกฎหมายรองรับตั้งกลไกตรวจจับเงินที่เข้ามาในระบบอย่างไม่มีที่มาที่ไป จะนำไปสู่การตามจับอาชญากรและธุรกิจสีเทาได้ ดังนี้

12

ออกแบบกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำเงินกลับเข้าประเทศควรเชื่อมโยงโดยตรงกับกลไกป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เช่น การยกระดับมาตรฐานการตรวจจับธุรกรรมผิดปกติของสถาบันการเงิน การรายงานธุรกรรมอันมีเหตุควรสงสัย และการแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงปฏิบัติการระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลด้านการเงิน หน่วยงานปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ และหน่วยงานด้านการฟอกเงิน รัฐจึงจะมีความสามารถในการติดตามเส้นทางการเงินของอาชญากรรมสมัยใหม่

13

วางกรอบนโยบายการจัดการทรัพย์สินจากการกระทำผิดให้ชัดเจน โดยมุ่งให้เงินหรือทรัพย์สินที่ถูกยึด อาศัย หรือริบได้จากคดีอาชญากรรมไซเบอร์และเครือข่ายฟอกเงิน ถูกบริหารจัดการอย่างโปร่งใสและเกิดประโยชน์สาธารณะสูงสุด ภายใต้หลักการสำคัญอย่างน้อยสามประการ ได้แก่

1. **หลักการคืนความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย (Restorative Justice)** ผ่านกลไกเยียวยาเบื้องต้นหรือกองทุนชดเชยที่ใช้ทรัพย์สินที่ยึดได้เป็นแหล่งเงินตั้งต้น เพื่อลดภาระการรอคอยผลคดีที่ยืดเยื้อ
2. **หลักธรรมาภิบาลในการบริหารทรัพย์สิน (Asset Management Governance)** โดยกำหนดมาตรฐานการเก็บรักษา จำหน่าย นำส่ง และเปิดเผยข้อมูลการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ยึดได้ เพื่อลดความเสี่ยงการรั่วไหลหรือการใช้ดุลพินิจโดยไม่ตรวจสอบ
3. **หลักการเสริมสมรรถนะรัฐ (Capacity Building)** โดยอนุญาตให้หน่วยงานหนึ่งของทรัพย์สินที่ริบได้ไปลงทุนในขีดความสามารถการสืบสวนทางการเงิน นิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัล (Digital Forensic) และการคุ้มครองพยานหรือผู้ให้ข้อมูล

วาระนโยบายที่ 10

สกัดเส้นเงิน ทุนสีเทา

วางมาตรการเชิงรุกในตลาดทุนและสถาบันการเงิน

เนื่องจากทุนการระดับสูงใช้ตลาดหุ้นเป็นเครื่องมือในการฟอกเงินอย่างซับซ้อน จึงต้องยกระดับการตรวจสอบเชิงรุกในตลาดทุนควบคู่กับมาตรการในระบบสถาบันการเงิน ดังนี้

14

เร่งพัฒนาเทคโนโลยีภายใต้ระบบ Data Bureau โดยนอกจากจะเชื่อมโยงข้อมูลเงินสด เงินในระบบธนาคารแล้ว ยังควรไปถึงสินทรัพย์ดิจิทัล ทองคำ และเงินตราต่างประเทศ เพื่อปิดช่องว่างการฟอกเงิน

15

ตรวจสอบเส้นทางการเงินและพฤติกรรมการซื้อขายหุ้นที่ผิดปกติ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นนอมินี หรือนักลงทุนรายใหญ่ที่มีที่มาของเงินไม่ชัดเจน เพื่อไปถึงผู้ได้รับผลประโยชน์แท้จริง (Ultimate Beneficial Owner)

16

ต้องสร้างความร่วมมือกับทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในทุกแพลตฟอร์มการเงิน เพื่อชะลอธุรกรรมการเงินเพื่อตรวจสอบก่อนไปถึงมือมิวชาชีพ ซึ่งอาจหมายถึงมาตรการหน่วงเงิน เพื่อสามารถตรวจสอบความผิดปกติของบัญชีก่อนอนุมัติจ่ายเงินให้บัญชีปลายทาง โดยต้องออกแบบว่าลักษณะการโอนเงินแบบใดที่ต้องหน่วงเงิน หรือการกำหนดวงเงิน

17

พิจารณาความผิดปกติของบัญชีปลายทางโดยสถาบันการเงิน ปปง. และ กตด. รวมถึงการสั่งปรับตัวกลางทางการเงินที่ไม่ทำกระบวนการตรวจสอบประวัติลูกค้า (Know Your Customer: KYC) อย่างเคร่งครัด จนทำให้เกิดบัญชีม้าและบัญชีฟอกเงินจำนวนมาก

18

ใช้นโยบายความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cybersecurity) ระดับชาติ เป็นทางเลือกสำคัญสำหรับรองรับอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ ๆ ให้ทันทั่วทั้ง

“

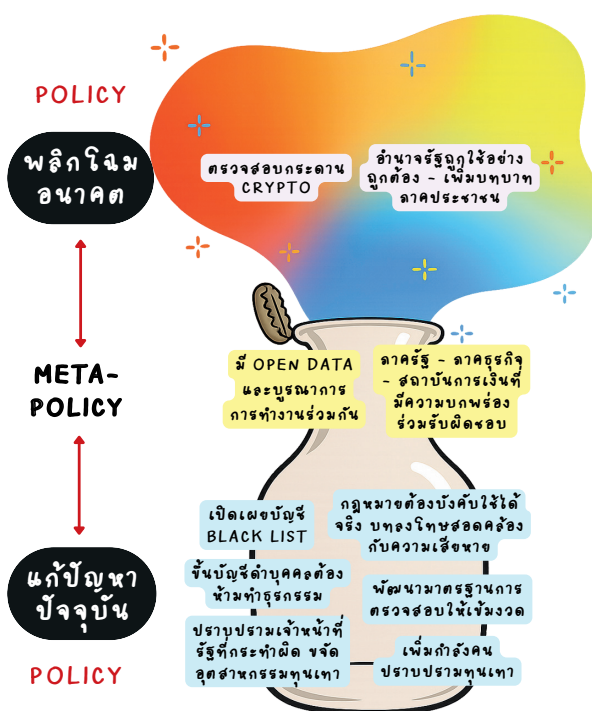
รัฐต้องเชื่อมข้อมูล บังคับใช้กฎหมาย
แบบบูรณาการ เพิ่มความรับผิดชอบ
ของตัวกลางที่เกี่ยวข้อง และดึง
พลังประชาชนร่วมตรวจสอบ
เพื่อสกัดการฟอกเงินและ
ฟื้นความเชื่อมั่นอย่างเป็นระบบ

”

สรุปสาระสำคัญด้านการสกัดเส้นเงิน ทูบสี่เทา

ไฮไลท์ข้อเสนอสำคัญด้านการสกัดเงิน ทุนสีเทา

ส่วนที่ 2

**เงื่อนไขความสำเร็จ:
คอบวดเชิงโครงสร้างที่ต้องปลดล็อก**

เงื่อนไขความสำเร็จ :

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากกระบวนการดังกล่าว จึงมิใช่เพียงรายการความต้องการของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากแต่สะท้อนฉันทามติร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียในแต่ละประเด็น ว่าประเทศไทยควรเดินหน้าไปในทิศทางใด และควรปรับเปลี่ยนโครงสร้างหรือกลไกใดเพื่อแก้ไขปัญหายังยื้ออย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม บทเรียนสำคัญจากเวทีสนทนากัน 10 วงชี้ตรงกันว่า ข้อเสนอหรือนโยบายของประเทศไทยจำนวนมากไม่อาจเกิดขึ้นได้จริง ไม่ใช่เพราะขาดความรู้ ขาดงบประมาณ หรือขาดความเห็นพ้องทางสังคม หากแต่ติดอยู่ที่ “คอขวดเชิงโครงสร้าง” ของระบบนโยบายไทย

ด้วยเหตุนี้ รายงานสังเคราะห์เชิงนโยบายในส่วนนี้ จึงมุ่งชี้ให้เห็น “เงื่อนไขความสำเร็จ” ของการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ผ่านการระบุดอกขบถเชิงโครงสร้างที่แทบทุกประเด็นนโยบายต้องเผชิญร่วมกัน ซึ่งต้องได้รับการปลดล็อกอย่างเร่งด่วน โดยมุ่งหวังให้พรรคการเมือง รัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นกรอบในการพิจารณาปรับเปลี่ยนกติกาและกลไกของรัฐ เพื่อเปิดทางให้ข้อเสนอจากภาคประชาชนสามารถแปรเปลี่ยนเป็นนโยบายที่เกิดขึ้นได้จริง และบังเกิดผลตามเจตนารมณ์ของสังคมอย่างแท้จริง

คอบวดเชิงโครงสร้างอำนาจรัฐ

กระดาษ
 ว่างๆ

A1
 แลสโตนัท

สหวิ
 ธรรมวิมล/
 นิธิวิริ

66/60

จาญณี

สโตนัท

ทั่วๆ
 อย
 นอยู่
 PM, MPA

เสร็จแล้ว ตามด้วย
 ด้าน ราช ใต้ ทอ:
 ทร โปน เสร็จ เหนือ

ส่วนเสริมกิจกรรม
 ยิงกระโถน 10 นาที
 ในห้องประชุม (MCA)

ใช้ 2 ชั่วโมง
 11.00 น. ถึง 12.00 น.

ส่วนเสริมตาม

เงื่อนไขความสำเร็จ : คอบวดเชิงโครงสร้างที่ต้องปลดล็อก

1 คอบวดเชิงโครงสร้างอำนาจรัฐ (ต่อ)

สถานการณ์นี้ไม่เพียงบ่อนทำลายความเชื่อมั่นต่อการเมืองแบบนโยบาย หากยังทำให้การเลือกตั้งกลายเป็นกระบวนการที่ไม่สามารถกำหนดทิศทางประเทศได้จริง หากไม่ปลดล็อกคอบวดด้านโครงสร้างอำนาจ ข้อเสนอของประชาชนจะยังคงเป็น “คำสัญญาเชิงนโยบาย” ที่ไม่อาจแปรเปลี่ยนเป็นการปฏิบัติได้นั้น พรรคการเมืองที่ต้องการให้ข้อเสนอของประชาชนบังเกิดผล จำเป็นต้องผลักดันการปรับโครงสร้างอำนาจรัฐอย่างเป็นระบบผ่านรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย การตรวจสอบที่สมดุล และกลไกเชิงสถาบันที่ทำให้เสียงของประชาชนมีความหมายในการตัดสินใจเชิงนโยบายจริง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการปฏิรูปการเมือง แต่คือ เงื่อนไขความสำเร็จของนโยบายภาคประชาชนและประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

2 คอบวดด้านอำนาจรวมศูนย์และการบริหารเชิงพื้นที่

ข้อเสนอเชิงนโยบายจากภาคประชาชนจำนวนมากไม่สามารถเกิดผลในทางปฏิบัติได้ เนื่องจากติดคอบวดเชิงโครงสร้างของการบริหารจังหวัดที่ยังรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ผู้ว่าราชการจังหวัดทำหน้าที่เป็นตัวแทนรัฐ ส่งผลให้การตัดสินใจล่าช้า ไม่สอดคล้องบริบทพื้นที่ และขาดความรับผิดชอบทางการเมืองต่อประชาชน ขณะเดียวกัน โครงสร้างการบริหารเชิงพื้นที่ที่ทำงานแบบแนวตั้ง ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดอำนาจจริงในการจัดการงบประมาณ บุคลากร และนโยบาย ส่งผลให้การบูรณาการแก้ปัญหาในระดับจังหวัดทำได้จำกัด

ดังนั้น ในการจัดบริการสาธารณะ การแก้ไขปัญหของพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในช่วยภาวะปกติ หรือการเยียวยาหลังพิชภัยภัยพิบัติ ควรมีการ “ถ่ายโอนอำนาจ” ให้แก่ผู้บริหารท้องถิ่นต่างๆ ในพื้นที่เป็น “เจ้าภาพหลัก” ในการดำเนินการ ด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับประชาชน มีความรับผิดชอบตามกรอบกฎหมาย และมีความรับผิดชอบต่อประชาชนและพื้นที่ ดังนั้น การปลดล็อกคอบวดดังกล่าวโดยตรง ช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการตัดสินใจ เชื่อมงบประมาณกับปัญหาจริง เปิดพื้นที่นวัตกรรมเชิงนโยบายระดับจังหวัด และทำให้ข้อเสนอของภาคประชาชนมีโอกาสบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

เงื่อนไขความสำเร็จ : คอบวดเชิงโครงสร้างที่ต้องปลดล็อก

3

คอบวดด้านกฎหมายและระเบียบ

ข้อเสนอเชิงพื้นที่และเชิงนวัตกรรมจากภาคประชาชนจำนวนมากสะท้อนลง ไม่ใช่เพราะขาดงบประมาณหรือขาดความรู้ แต่เพราะกรอบกฎหมายและระเบียบราชการที่รวมศูนย์และไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาจริง กฎหมายจำนวนมากยังยึดหลัก “อนุญาตก่อนจึงทำได้” ทำให้หน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่กล้าขยับ แม้เห็นปัญหาอยู่ตรงหน้า กฎหมายจำนวนมาก “ผูก” อำนาจไว้กับหน่วยงานราชการให้มีสถานะเป็นผู้ให้บริการ แต่แท้จริงแล้วหน่วยงานของรัฐต้องปรับบทบาทตนเองเป็นผู้กำกับดูแล และ เป็นหน่วยวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งทอดองค์ความรู้ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ เมื่อประเทศไทยประสบกับปัญหาภัยพิบัติพบว่ากฎหมายด้านการจัดการภัยพิบัติที่เน้นการเยียวยาหลังเกิดเหตุ มากกว่าการป้องกันล่วงหน้า หรือระเบียบการใช้งบประมาณที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถลงทุนเชิงป้องกันได้โดยไม่เสี่ยงต่อการถูกตรวจสอบย้อนหลัง ผลคือ ข้อเสนอเชิงระบบ เช่น การจัดการความเสี่ยงชุมชน หรือการดูแลกลุ่มเปราะบางเชิงรุก ไม่สามารถเดินหน้าได้จริง

พรรคการเมืองจึงควรมีบทบาทสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดปฏิรูปกฎหมายแม่บทและกฎหมายลำดับรอง เพื่อเปลี่ยนรัฐจาก “ผู้ควบคุม” เป็น “ผู้สนับสนุน” เปิดพื้นที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนแก้ปัญหได้อย่างยืดหยุ่นและรับผิดชอบ การปลดล็อกคอบวดด้านกฎหมายคือเงื่อนไขพื้นฐานของการทำให้นโยบายสาธารณะตอบโจทก์ชีวิตจริงของประชาชน

4

คอบวดด้านการคลังและงบประมาณ

หนึ่งในข้อโต้แย้งสำคัญต่อรัฐสวัสดิการและการปฏิรูปเชิงโครงสร้างคือ “งบประมาณไม่เพียงพอ” อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่แท้จริงมิใช่การขาดทรัพยากร หากแต่เป็น โครงสร้างการจัดสรรงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับภารกิจและความเสี่ยงของสังคม ระบบงบประมาณไทยยังมุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มากกว่าการลงทุนเชิงป้องกันและระยะยาวในด้านสุขภาพ การดูแลผู้สูงอายุ การศึกษา และภัยพิบัติ ส่งผลให้รัฐต้องใช้งบซ้ำซากกับปัญหาเดิม ขณะที่ข้อเสนอภาคประชาชนซึ่งมุ่งลดความเสี่ยงเชิงระบบกลับไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ คอบวดด้านงบประมาณเชิงโครงสร้างดังกล่าวทำให้การเมืองเลือก “บริหารความเสี่ยง” แทนการสร้างความมั่นคงระยะยาว และบั่นทอนความเป็นไปได้ของนโยบายที่มีฐานข้อมูลและฉันทามติสังคมรองรับ

การปลดล็อกคอบวดดังกล่าวจำเป็นต้องปฏิรูปกรอบการคลังสาธารณะ โดยเปลี่ยนมุมมองงบด้านสวัสดิการและการป้องกันจาก “ภาระ” เป็น “การลงทุนเพื่อความมั่นคงของประเทศ” ควบคู่การจัดสรรงบประมาณตามภารกิจและความจำเป็นจริง และการกระจายอำนาจด้านการคลังสู่พื้นที่เพื่อให้ข้อเสนอเชิงนโยบายของประชาชนสามารถแปรเปลี่ยนเป็นการปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน

เงื่อนไขความสำเร็จ : คอบวดเชิงโครงสร้างที่ต้องปลดล็อก

5 คอบวดด้านกฎหมายและระเบียบ

การตัดสินใจเชิงนโยบายที่มีคุณภาพจำเป็นต้องตั้งอยู่บนข้อมูลที่ครบถ้วน โปร่งใส และตรวจสอบได้ แต่ในบริบทไทย ข้อมูลภาครัฐยังถูกผูกขาด กระจัดกระจาย และขาดการเชื่อมโยง ทำให้ข้อเสนอเชิงนโยบายจากภาคประชาชนซึ่งอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์ ไม่สามารถแข่งขันกับการตัดสินใจเชิงอำนาจหรือดุลยพินิจได้อย่างแท้จริง เมื่อประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เข้าถึงข้อมูลสำคัญ เช่น งบประมาณ สิ่งแวดล้อม หรือสวัสดิการ ไม่ได้ การมีส่วนร่วมจึงถูกจำกัดอยู่เพียงการรับฟังความคิดเห็นโดยไร้อำนาจต่อรอง ส่งผลให้ความไม่ไว้วางใจต่อรัฐและสถาบันการเมืองสะสมต่อเนื่อง

คอบวดด้านข้อมูลเป็นอุปสรรคที่บั่นทอนทั้งความโปร่งใส คุณภาพนโยบาย และความยั่งยืนของฉันทามติสาธารณะ การปลดล็อกจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่พรรคการเมืองไม่อาจหลีกเลี่ยง โดยต้องยกระดับรัฐบาลแบบเปิด (Open Government) โดยมุ่งการบังคับใช้ Open Data เชิงรุก การเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และระบบตอบสนองข้อร้องเรียนของประชาชนที่ตรวจสอบได้ ความโปร่งใสไม่เพียงลดคอร์รัปชัน แต่ยังเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจเชิงนโยบาย และทำให้ข้อเสนอจากภาคประชาชนมีพลังในกระบวนการรัฐอย่างแท้จริง

6 คอบวดด้านการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอจากเวทีภาคประชาชนจำนวนมากสามารถสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างลึกซึ้ง แต่กลับไม่ถูกยกระดับเป็นวาระนโยบาย เนื่องจาก ระบบการมีส่วนร่วมของไทยยังขาดพลังเชิงสถาบัน การมีส่วนร่วมมักสิ้นสุดลงที่เวทีรับฟังความคิดเห็น โดยไม่มีหลักประกันว่าข้อเสนอจะถูกนำไปใช้ติดตาม หรือประเมินผลอย่างจริงจัง ส่งผลให้ความเชื่อมั่นต่อการเมืองแบบตัวแทนลดลง และทำให้พรรคการเมืองพลาดโอกาสในการสร้างฐานความชอบธรรมและความร่วมมือกับสังคมในระยะยาว

รากของปัญหายู่ที่ กรอบกฎหมายและวัฒนธรรมเชิงสถาบันที่ยังมองประชาชนเป็น “ผู้ถูกรับฟัง” มากกว่า “ผู้ร่วมกำหนดนโยบาย” การมีส่วนร่วมจึงถูกมองว่าเป็นภาระหรืออุปสรรคต่อประสิทธิภาพมากกว่าจะเป็นกลไกยกระดับคุณภาพการตัดสินใจ ยิ่งไปกว่านั้น แม้นโยบายบางเรื่องจะเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่กลับไม่มีพื้นที่ให้ภาคประชาชนร่วมติดตาม ทบทวน หรือประเมินผลเมื่อเข้าสู่ขั้นตอนปฏิบัติ ทำให้ความรู้จากพื้นที่ถูกตัดขาดจากการใช้อำนาจรัฐ

การปลดล็อกคอบวดด้านการมีส่วนร่วมจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของนโยบายที่ยั่งยืนจึงควรผลักดันให้มีการมีส่วนร่วมมีสถานะทางกฎหมายอย่างชัดเจน ปรับกรอบคิดจาก “รัฐรู้ดีที่สุด” สู่ “รัฐร่วมออกแบบกับสังคม” และยอมรับภาคประชาชนในฐานะหุ้นส่วนเชิงนโยบาย ไม่ใช่เพียงผู้ให้ข้อมูลชั่วคราว ควบคู่กับการจัดตั้งกลไกติดตามนโยบายภาคพลเมือง (Policy Monitoring) ที่มีตัวแทนประชาชนร่วมอย่างเป็นระบบ แนวทางดังกล่าวไม่ใช่การลดอำนาจรัฐหรือพรรคการเมือง หากแต่เป็นการเพิ่มความชอบธรรม ความโปร่งใส และความสำเร็จของนโยบายในระยะยาว

เงื่อนไขความสำเร็จ : คอบวดเชิงโครงสร้างที่ต้องปลดล็อก

7

คอบวดด้านธรรมาภิบาล

กระบวนการ Policy Watch Connect 2026 ได้รวบรวมข้อเสนอเชิงนโยบายจากภาคประชาชนที่มีฐานข้อมูลและฉันทามติทางสังคมรองรับครอบคลุมวิกฤตเชิงโครงสร้างสำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตาม หากโครงสร้างการเมืองและการบริหารรัฐยังขาด ธรรมาภิบาล ข้อเสนอเหล่านี้ย่อมไม่สามารถถูกแปลงเป็นการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือถูกลดทอนระหว่างกระบวนการนโยบายการขาดธรรมาภิบาลก่อให้เกิดผลกระทบเชิงระบบ ได้แก่ การตัดสินใจที่ถูกครอบงำด้วยผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม การไม่เปิดเผยข้อมูลด้านนโยบายและงบประมาณ การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นเชิงพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ถูกทำให้เหลือเพียงเชิงพิธีกรรม ปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่บ่อนทำลายทั้งความเชื่อมั่นของสังคมและศักยภาพของนโยบายภาคประชาชน

ดังนั้น การปลดล็อกคอบวดด้านธรรมาภิบาล นับเป็นเงื่อนไขความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ จึงจำเป็นต้องยกระดับธรรมาภิบาลจากหลักการสู่กลไกเชิงสถาบันอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลเชิงรุกตามหลัก Open by Default ตลอดจนจรรยาบรรณ การป้องกันและเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน การจัดตั้งกลไกติดตามนโยบายภาคประชาชนอย่างมีความรับผิดชอบ และการปฏิรูประบบงบประมาณให้ยึดผลลัพธ์และความจำเป็นของประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ข้อเสนอจากสังคมสามารถบังเกิดผลได้จริงอย่างโปร่งใส เป็นธรรม และยั่งยืน

ท้ายที่สุด ความท้าทายสำคัญของการนำข้อเสนอจากภาคประชาชนไปขับเคลื่อนมิได้อยู่เพียงการ “คัดเลือก” ข้อเสนอไปบรรจุไว้ในนโยบายพรรคหรือคำแถลงรัฐบาล หากแต่อยู่ที่ความสามารถและความตั้งใจในการ “เผชิญหน้า” และ “ปรับเปลี่ยน” เงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐควบคู่กันไป เพราะตราใบที่การดำเนินนโยบายยังคงอยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจ กฎหมาย ระบบงบประมาณ ระบบข้อมูล การมีส่วนร่วม และธรรมาภิบาลที่บิดเบี้ยวหรือไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย นโยบายที่มีคุณภาพเพียงใดก็ย่อมไม่อาจบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของสังคมได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การปลดล็อกคอบวดเชิงโครงสร้างเหล่านี้จึงมิใช่ภารกิจรอง หากแต่เป็นเงื่อนไขเชิงสถาบันที่สะท้อนระดับความจริงใจ ความกล้าหาญทางการเมือง และคุณภาพของการเมืองเชิงนโยบายที่จำเป็นต้องตัดสินใจเผชิญ หากประสงค์จะสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่ยั่งยืนและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในระยะยาว

สรุปสาระสำคัญภาพรวมข้อเสนอนโยบาย

ไฮไลท์ข้อเสนอสำคัญในภาพรวม

ส่วนที่ 3

**ข้อพึงระวัง
ในการกำหนดนโยบาย
และนำนโยบายไปปฏิบัติจริง**

ข้อพึงระวัง

ในการกำหนดนโยบาย และนำนโยบายไปปฏิบัติจริง

การกำหนดนโยบายสาธารณะในบริบทสังคมไทย ไม่ได้เผชิญเพียงโจทย์ว่า “นโยบายเสนอว่าควรทำอะไร” หากแต่เผชิญคำถามที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า คือ “นโยบายจะถูกนำไปปฏิบัติได้จริงและจะยั่งยืนเพียงใด” เพราะที่ผ่านมานโยบายจำนวนมาก แม้ว่าจะมีฐานข้อมูลรองรับและได้รับการสนับสนุนจากสังคม แต่กลับไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ได้ตามเป้าหมาย เนื่องจากขาดการพิจารณาเงื่อนไขเชิงระบบที่รองรับการปฏิบัติจริง

ดังนั้น ในบริบทนี้ “ข้อพึงระวังในการกำหนดนโยบายและนำนโยบายไปปฏิบัติ” มิได้มีเป้าหมายเพื่อชะลอการเปลี่ยนแปลง หรือทำให้นโยบายสูญเสียเจตนารมณ์และความมุ่งหวังของประชาชน หากแต่เป็นกรอบคิดที่ช่วยให้สามารถบริหารความเสี่ยงเชิงโครงสร้าง ลดความล้มเหลวเชิงสถาบัน และเพิ่มโอกาสที่นโยบายจะบังเกิดผลอย่างแท้จริงต่อชีวิตประชาชน ข้อพึงระวังในส่วนนี้จึงทำหน้าที่เป็น “กลไกคุ้มกันคุณภาพนโยบาย” (Policy Quality Safeguard) ที่ควรพิจารณาควบคู่กับการเลือกดำเนินนโยบายตามข้อเสนอของภาคประชาชน

1

นโยบายดีแต่มีช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ (Implementation Gap)

ในทางนโยบายสาธารณะ หนึ่งในความท้าทายสำคัญของการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง คือ ช่องว่างระหว่างการตัดสินใจเชิงนโยบายกับการนำไปปฏิบัติจริง หรือที่เรียกว่า Implementation Gap ซึ่งมักทำให้นโยบายที่มีคุณภาพและความชอบธรรมสูงไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ได้ตามเป้าหมาย โดยเฉพาะนโยบายที่ต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจ ระบบงาน กฎหมาย และวิธีคิดของหน่วยงานรัฐจำนวนมากพร้อมกัน ดังนั้น การป้องกันปัญหานี้จำเป็นต้องยกระดับ “การนำไปปฏิบัติ” ให้เป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบนโยบายตั้งแต่ต้น โดยให้ความสำคัญกับการบริหารการเปลี่ยนผ่านอย่างเป็นระบบผ่านการแบ่งการดำเนินนโยบายเป็นระยะ (Phasing) ตั้งแต่การวางระบบในช่วง 100 วันแรก การทดลองและปรับปรุงภายใน 1 ปี ไปจนถึงการสถาปนาความยั่งยืนในระยะ 3 ปี ควบคู่กับการประเมินความพร้อมเชิงระบบก่อนประกาศใช้นโยบายจริง ทั้งด้านกำลังคน งบประมาณ ข้อมูล กฎหมาย และกลไกติดตามผล เพื่อให้นโยบายที่ดีไม่หยุดอยู่ที่คำประกาศเชยชวน แต่แปรเปลี่ยนเป็นผลลัพธ์ที่ประชาชนสัมผัสได้จริงอย่างยั่งยืน

2

กระจายอำนาจแบบถ่ายโอนภาระ แต่สมรรถนะไม่ตามไป (Devolution without Capacity)

การกระจายอำนาจเป็นหัวใจของการปฏิรูประบบรัฐสมัยใหม่ แต่หากดำเนินการโดยเน้นเพียงการ “ถ่ายโอนภารกิจ” โดยไม่ถ่ายโอนทรัพยากรและอำนาจตัดสินใจอย่างครบถ้วน การกระจายอำนาจจะกลายเป็นการเพิ่มภาระให้ท้องถิ่น มากกว่าการเพิ่มศักยภาพในการบริการสาธารณะ (Devolution without Capacity) ซึ่งเป็นความเสี่ยงเชิงโครงสร้างที่ต้องตระหนักอย่างยิ่ง เพราะเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกกำหนดให้รับผิดชอบภารกิจด้านการศึกษา สุขภาพ สิ่งแวดล้อม หรือสวัสดิการ โดยไม่มีงบประมาณ บุคลากร หรืออำนาจกำหนดนโยบายที่เพียงพอ ผลลัพธ์คือ “ความรับผิดชอบโดยปราศจากอำนาจ” (Responsibility Without Authority) ทำให้คุณภาพบริการไม่สม่ำเสมอ และบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการกระจายอำนาจในระยะยาว ยิ่งไปกว่านั้น หากรัฐไม่มีกลไกลดช่องว่างเชิงพื้นที่ ความเหลื่อมล้ำระหว่างท้องถิ่นที่มีฐานรายได้สูงกับท้องถิ่นยากจนจะยิ่งขยายตัว

ข้อพึงระวัง

ในการกำหนดนโยบาย และนำนโยบายไปปฏิบัติจริง

2

กระจายอำนาจแบบถ่ายโอนภาระ แต่สมรรถนะไม่ตามไป (Devolution without Capacity) (ต่อ)

การป้องกันความเสี่ยงดังกล่าวจำเป็นต้องยึดหลัก “การถ่ายโอนครบองค์ประกอบ” (Functional, Fiscal, And Administrative Devolution) ควบคู่กับการจัดตั้งกลไก Equalization Grant เพื่อประกันว่าทุกพื้นที่สามารถให้บริการขั้นพื้นฐานได้ในระดับใกล้เคียงกัน พร้อมทั้งกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของบริการสาธารณะ (Minimum Standards) และพัฒนาระบบพี่เลี้ยงหรือศูนย์สนับสนุนระดับภูมิภาค เพื่อเสริมสมรรถนะท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

3

เพิ่มองค์กรใหม่จนกลายเป็นอุปสรรคเชิงสถาบัน (Institutional Proliferation)

ในการปฏิรูปนโยบายสาธารณะ มักใช้วิธีตั้งองค์กรหรือคณะกรรมการใหม่เพื่อแสดงความจริงจังในการแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกลางด้านภัยพิบัติ บอร์ดสุขภาพ สถานโยบาย หรือกลไกคู่ขนานในหลายระดับ อย่างไรก็ตาม การเพิ่มองค์กรโดยไม่ออกแบบอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจนก่อให้เกิดความเสี่ยงที่เรียกว่า Institutional Proliferation ซึ่งบั่นทอนประสิทธิภาพของรัฐมากกว่าสร้างผลลัพธ์ เมื่อหน่วยงานใหม่มีอำนาจทับซ้อนกับหน่วยงานเดิม แต่ขาดการกำหนดบทบาทว่าใครเป็น “เจ้าภาพหลัก” และใครทำหน้าที่สนับสนุน จะเกิดการแข่งขันเชิงอำนาจ การเมืองระหว่างหน่วยงาน และความล่าช้าในการตัดสินใจ นโยบายที่ควรแก้ปัญหาอย่างรวดเร็วกลับติดขัดขั้นตอนและการประสานงานที่ซับซ้อน ขณะเดียวกัน ประชาชนต้องเผชิญภาระเพิ่มขึ้นจากการติดต่อหลายหน่วยงาน หลายระบบ และหลายช่องทาง โดยไม่ได้รับบริการที่ดีขึ้น

การป้องกันความเสี่ยงนี้จำเป็นต้องยึดหลัก “หนึ่งภารกิจ–หนึ่งเจ้าภาพหลัก” (Single Lead Agency) โดยระบุบทบาทเชิงสั่งการ การกำกับ และการสนับสนุนให้ชัดเจนตั้งแต่การออกแบบนโยบาย ควบคู่กับการจัดระบบ Single Window และการใช้ฐานข้อมูลร่วมเพื่อให้การให้บริการและการตัดสินใจของรัฐเป็นเอกภาพ ไม่ซ้ำซ้อน และตอบโจทย์ประชาชนอย่างแท้จริง

4

ข้อมูลเปิดที่ละเมิดสิทธิจนกลายเป็นความเปราะบาง (Open Data Without Safeguards)

การผลักดันรัฐบาลแบบเปิดและการใช้ข้อมูลเป็นฐานนโยบายเป็นแนวโน้มสำคัญของรัฐสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม ในเชิงนโยบายสาธารณะ การเปิดข้อมูลโดยขาดกรอบคุ้มครองที่รัดกุม อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงเชิงสิทธิและจริยธรรม โดยเฉพาะในกรณีข้อมูลอ่อนไหว เช่น ฐานข้อมูลสุขภาพ แผนที่ความเสี่ยง (Risk Map) ข้อมูลมลพิษแบบ Prtr หรือระบบข้อมูลร่วมเพื่อสกัดกั้นเทา หากการเปิดข้อมูลเกิดขึ้นในระดับที่ไม่เหมาะสม อาจนำไปสู่การตีตรา การเลือกปฏิบัติ หรือการทำให้กลุ่มเปราะบางชุมชนเสี่ยง หรือผู้ป่วยตกอยู่ในความเสี่ยงซ้ำซ้อน ขณะเดียวกัน การเชื่อมโยงฐานข้อมูลขนาดใหญ่แบบรวมศูนย์ (Shared Data) หากขาดการกำกับที่เป็นอิสระ อาจเพิ่มความเสี่ยงด้านการรั่วไหล การใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ทางการเมือง หรือการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลอย่างเป็นระบบ

ข้อพึงระวัง

ในการกำหนดนโยบาย และนำนโยบายไปปฏิบัติจริง

4

ข้อมูลเปิดที่ละเมิดสิทธิจนกลายเป็นความเปราะบาง (Open Data Without Safeguards) (ต่อ)

ดังนั้น ควรยึดหลักการกำกับดูแลข้อมูลอย่างรับผิดชอบ โดยกำหนด “ชั้นข้อมูล” อย่างชัดเจน (Public / Restricted / Confidential) ใช้กระบวนการทำข้อมูลให้ไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ (Anonymization) และยึดหลักความจำเป็นและได้สัดส่วน (Necessity & Proportionality) ในการใช้ข้อมูล พร้อมจัดตั้งกลไกกำกับอิสระเพื่อตรวจสอบอำนาจรัฐ ความโปร่งใสที่มีคุณภาพจึงต้องเดินควบคู่กับการคุ้มครองสิทธิ

5

การมีส่วนร่วมที่เป็นเพียงในเชิงพิธีกรรมหรือถูกครอบงำ (Participatory Capture)

การขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตยคุณภาพ อย่างไรก็ตาม หากการออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมขาดหลักการเชิงสถาบันที่รัดกุม กลไกดังกล่าวอาจกลายเป็นเพียง “พิธีกรรมทางนโยบาย” หรือถูกครอบงำโดยกลุ่มจัดตั้ง กบฏท้องถิ่น เครือข่ายอิทธิพล หรือผู้เชี่ยวชาญเชิงเทคนิค แทนที่จะสะท้อนเสียงของสังคมอย่างหลากหลายและเป็นธรรมชาติ ความเสี่ยงที่สำคัญคือ การที่สภาประชาชนหรือสภาพลเมืองถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมเชิงสัญลักษณ์ โดยไม่มีอำนาจหรือช่องทางเชื่อมต่อการตัดสินใจจริง ขณะเดียวกัน หากอำนาจหน้าที่ของกลไกภาคประชาชนไม่ถูกกำหนดให้ชัดเจน อาจก่อให้เกิดความตึงเครียดและความชอบธรรมที่แข่งขันกันระหว่างผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้งกับผู้แทนภาคประชาชน

ดังนั้น เพื่อลดความเสี่ยงดังกล่าว ควรออกแบบการมีส่วนร่วมบนหลักความหลากหลายและการถ่วงดุลเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมที่มีความหมาย โดยอาจใช้รูปแบบตัวแทนแบบผสม เช่น การสุ่มเลือก (Sortition) ควบคู่โควตากลุ่มเปราะบาง และการเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างโปร่งใส ควบคู่กับการกำหนดบทบาทของกลไกภาคประชาชนให้ชัดเจนในฐานะผู้ให้ข้อเสนอและตรวจสอบ พร้อมช่องทางเชื่อมต่อเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายจริง การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพจึงมิใช่เพียงการรับฟัง หากแต่เป็นการออกแบบอำนาจอย่างรับผิดชอบและยั่งยืน โดยนับรวมความรู้ที่อิงบริบท ประสบการณ์เฉพาะ และความคิดจิตใจของประชาชนด้วย

ข้อพึงระวัง

ในการกำหนดนโยบาย และนำนโยบายไปปฏิบัติจริง

6

นโยบายถ้วนหน้า อาจเป็นประเด็นปัญหาต่อความยั่งยืนทางการเงิน (Universalism Without Fiscal Sustainability)

นโยบายถ้วนหน้าเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความมั่นคงทางสังคม หากแต่ในทางปฏิบัติ นโยบายดังกล่าวอาจกลายเป็นความเสี่ยงเชิงโครงสร้าง หากไม่ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับฐานะการคลังและแรงจูงใจของระบบเศรษฐกิจโดยรวม นโยบายอย่างเบี่ยผู้สูงอายุ ถ้วนหน้า สวัสดิการเด็กเล็ก หรือการขยายสิทธิประโยชน์ประกันสังคม ล้วนมีต้นทุนระยะยาวที่เพิ่มขึ้นตามโครงสร้างประชากรและภาวะเศรษฐกิจ ทั้งนี้ การดำเนินนโยบายถ้วนหน้าโดยไม่ผูกกับแหล่งรายได้ที่มั่นคง ทำให้นโยบายตกอยู่ภายใต้ความผันผวนทางการเมืองและมีโอกาสถูกลดทอนหรือยกเลิกในอนาคต ขณะเดียวกัน เงินอุดหนุนถ้วนหน้าที่ออกแบบไม่รอบคอบอาจไม่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อลดความเสี่ยงดังกล่าว ควรยึดหลักวินัยการคลังเชิงนโยบาย โดยจัดทำ Fiscal Note สำหรับทุกนโยบายสวัสดิการ เพื่อประเมินต้นทุนระยะสั้น-ระยะยาว แหล่งรายได้ เพราะแนวทางดังกล่าวช่วยให้รัฐสวัสดิการมีทั้งความเป็นธรรม ความยั่งยืน และความน่าเชื่อถือในระยะยาว

ท้ายที่สุด ความสำเร็จของนโยบายสาธารณะมิได้วัดจากความถูกต้องเชิงหลักการหรือความนิยมทางการเมือง หากแต่วัดจากความสามารถในการเชื่อมโยงอุดมการณ์เชิงนโยบายเข้ากับสมรรถนะของระบบรัฐอย่างรอบคอบ ข้อพึงระวังทั้งหกประการที่นำเสนอในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความล้มเหลวของนโยบายจำนวนมากมิได้เกิดจาก “นโยบายไม่ดี” แต่เกิดจากการมองข้ามข้อจำกัดเชิงสถาบัน การคลัง ข้อมูล การมีส่วนร่วม และการกำกับดูแล ซึ่งการตระหนักและจัดการกับข้อพึงระวังเหล่านี้ไม่ใช่ภาระทางเทคนิค หากแต่เป็นบททดสอบในการบริหารประเทศ นโยบายที่ดีต้องมาพร้อมความพร้อมในการทำ ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ และความซื่อสัตย์ต่อข้อจำกัดของระบบ หากสามารถออกแบบนโยบายโดยคำนึงถึงเงื่อนไขเหล่านี้ตั้งแต่ต้น นโยบายจากภาคประชาชนจะสามารถกลายเป็นเครื่องมือในการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ยั่งยืน และฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการเมืองเชิงนโยบายอย่างแท้จริง

บทส่งท้าย

บทส่งท้าย

ในส่วนท้ายนี้ เราอยากเน้นย้ำความสำคัญของงาน Policy Watch Connect 2026 ในสามมิติ แน่นอนว่า **มิติแรก คือ ความสำคัญของเนื้อหาของข้อเสนอ** การวิเคราะห์ข้อขัดแย้ง และการชี้ชวนให้พิจารณาถึงข้อพึงระวังต่าง ๆ ซึ่งในภาพใหญ่ได้ก้าวข้ามการมองผ่านวาระของนักการเมืองไปสู่การสร้างวาระของสังคม โดยข้อเสนอส่วนใหญ่เสนอทางเลือกในการพลิกโฉมประเทศ (transformation) ไปสู่อนาคตที่ยั่งยืนอย่างเป็นธรรม (just sustainability) โดยเน้นสร้างสมดุลระหว่างเป้าหมายการมีความยุติธรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (equity/ social and environmental justice) การมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจที่ดี (economic efficiency) การมีความมั่นคงปลอดภัย (security) การมีอิสระภาพและเสรีภาพในการเลือกที่มากขึ้น (liberty/ freedom of choices) และการมีสวัสดิการที่ดี (welfare)

ทั้งนี้ เราตระหนักในความย้อนแย้งของนโยบาย (policy paradox) กล่าวคือ การมุ่งไปทางใดทางหนึ่งก็มากจนเกินไปยอมส่งผลกระทบต่อเป้าหมายที่เหลือ เช่น การมุ่งประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจเต็มที่ย่อมกระทบต่อความยุติธรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากที่เศรษฐกิจแบบไหลรินนั้นมีข้อจำกัดและสามารถกลายเป็นตัวการสำคัญของการสร้างความเหลื่อมล้ำ และการมุ่งความมั่นคงปลอดภัยมากจนเกินไปยอมส่งผลกระทบต่ออิสระภาพและเสรีภาพในการเลือกของประชาชน ด้วยเหตุนี้หลักใหญ่ใจความของเนื้อหาในรายงานนี้คือการเสนอกรอบนโยบายการพัฒนาหลัก (meta-policy framework) ที่เน้นการจัดลำดับความสำคัญใหม่ โดยมุ่งปฏิรูประบบ (constituent policy) และกระจายทรัพยากรใหม่ (redistributive policy) มากกว่าการแจกจ่ายหรือแม้แต่การดำเนินการเชิงสัญลักษณ์ที่มักเสนอกัน

สำหรับ**มิติที่สอง คือ ความสำคัญของกระบวนการ** กล่าวคือ ในขณะที่ประชาธิปไตยแบบตัวแทนถูกออกแบบให้พรรคการเมืองต้องนึกถึงฐานเสียงที่เป็นคนหนุ่มมากเป็นหลัก กระบวนการที่เราออกแบบเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (meaningful participation) ของภาคสังคมที่ช่วยกันมองหาจุดที่ถูกมองข้าม (blind spots) และข้อขัดแย้งที่ร้ายคนตัวเล็กตัวน้อยเพื่อให้เป็นกลไกประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่มาอุดช่องว่างระบบตัวแทน โดยก่อนเข้ามาร่วม policy forums ทุกคนจะต้องเดินผ่านนิทรรศการด้านนอกที่เน้นสะท้อนเสียงของคนที่ถูกมองไม่เห็นในสังคม เพื่อให้ทุกคนได้นึกถึงความเจ็บปวดและความหวังของคนเหล่านี้ และนำความเห็นอกเห็นใจ (empathetic connection) จากนอกห้องติดตัวเข้ามาในห้องด้วยตลอดระยะเวลาที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม

นอกจากนั้น ในแต่ละวงไม่ได้ถูกออกแบบมาให้เป็นการโต้เถียงทางนโยบาย (policy debate) หากแต่เป็นการปรึกษาหารือทางนโยบาย (policy deliberation) เป็นหลัก กล่าวคือ เราเน้นออกแบบกระบวนการและบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยน และถกเถียงกันจากผู้ร่วมเสวนาโดยตรง และผู้เข้ามามีส่วนร่วมให้ความเห็นใน interactive boards และผ่านช่องทางออนไลน์ (Menti) คู่ขนานกับเวทีกลาง (มี QR สำหรับ link เข้าไปร่วมระหว่างการถ่ายทอดสดโดย ThaiPBS) กล่าวอีกนัยคือผู้เข้าร่วมในฐานะพลเมืองที่ตื่นตัว (active citizens) ไม่ได้มาแค่ร่วมฟังเท่านั้น หากแต่พวกเขาถูกทำให้กลายเป็นพลเมืองที่รอบรู้ (informed citizens) จากที่วงกลางเป็นเสมือนผู้มาให้ข้อมูลหลัก (key informants) เพื่อเติมสารตั้งต้นให้ (inputs) โดยพื้นที่ถูกออกแบบให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย (safe space) และไม่เป็นทางการราวกับการที่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมทุกคนเดินอยู่ในตลาดนัด ว่าเป็นตลาดนัดนโยบาย (policy market place) ที่ทุกคนรู้สึกว่าจะเท่าเทียมกันได้ ซึ่งหลายเวทีถูกจัดวางอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้มีใครดูสำคัญกว่าคนอื่น สุดท้ายผู้เข้าร่วมแต่ละคนล้วนมีสิทธิเปลี่ยนตัวเองจากผู้บริโภคนโยบายพรรคการเมืองมาเป็นผู้เสนอสินค้านโยบาย โดยเฉพาะที่ยังขาดแคลนในตลาด

บทส่งท้าย (ต่อ)

ส่วนมิติที่สาม คือ **ความสำคัญของการฝึกกำลังระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ** (synergy) ที่ทำงานคลุกคลีอยู่กับแต่ละประเด็นสาธารณะมาอย่างยาวนานและจริงจัง รวมถึงภาคีที่มาหนุนเสริมในเชิงของการออกแบบกระบวนการในการไปออกแบบนโยบายอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการสร้างปรากฏการณ์ใหม่ที่ “นโยบายสาธารณะ” กลายมาเป็น “นโยบาย” ของ “สาธารณะ” จริง ๆ หรือได้ขยายพรมแดนออกมาจากการเป็นเพียงนโยบายของภาครัฐหรือนโยบายของพรรคการเมืองเท่านั้น การฝึกกำลังครั้งนี้จึงขยายกระบวนการทัศนนโยบายสาธารณะ (policy paradigm) ของไทยและสร้างนวัตกรรมในเชิงนโยบาย (policy innovation) ขึ้น อนึ่ง แม้ที่ผ่านมาจะมีความพยายามเช่นนี้อยู่บ้าง แต่ไม่มีครั้งใดเลยที่สาธารณชนสามารถเข้ามาแปลงเปลี่ยนรัฐสภาในฐานะพื้นที่ศูนย์กลางของอำนาจให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ที่เน้นการนับรวม (inclusivity) และเสริมอำนาจ (empowerment) เหมือนครั้งนี้

การฝึกกำลังระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ครั้งนี้ยังเน้นร่วมผลิตนโยบาย (policy co-creation) มากเป็นพิเศษ โดยการออกแบบเวทีที่มีการจัดวางสัญลักษณ์ (symbols) ที่ซ่อนความหมายต่าง ๆ ไว้ (meanings) เพื่อหนุนนำผู้คนให้พูดคุยกันทั้งด้วยสมองและด้วยหัวใจ (head and heart) โดยเปิดกว้างต่อชุดความรู้ที่หลากหลาย (epistemological pluralism) กล่าวคือ ไม่ได้นับรวมเพียงความรู้ในเชิงเทคนิคเท่านั้น หากแต่ให้ความสำคัญกับความรู้เฉพาะถิ่นหรือความรู้ที่อิงบริบทและสถานการณ์เฉพาะ (local/ situated knowledge) ด้วยเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ไม่ว่าเนื้อหาในรายงานนี้จะถูกนำไปขับเคลื่อนต่ออย่างจริงจังมากหรือน้อย กระบวนการนี้ได้สร้างร่องรอย (footprint) ที่สำคัญในประวัติศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนาการนโยบายสาธารณะของไทย ผู้เข้าร่วมทุกคนล้วนแต่มีโอกาสได้เป็นประจักษ์พยาน (witness) แก่ที่สำคัญนี้ ซึ่งนับเป็นก้าวที่ภาคสังคมได้เข้ามาร่วมเรียนรู้ทางนโยบาย (policy learning) สร้างจินตนาการใหม่ทางนโยบาย (new policy imagination) และพัฒนานโยบายร่วม (common policy) ให้กับประเทศ โดยเป็นเจตจำนงของสาธารณชน (will of the public) ที่สามารถเรียกได้เต็มปากกว่าคือ **“วาระนโยบายจากภาคประชาชน (People’s Policy Agenda)”**

ภาคผนวก

ข้อเสนอและเอกสารประกอบการเสวนาของ
ภาควิชาวิจัย Policy Watch Connect
2026

การต่างประเทศ ความมั่นคงไทยในอนาคต

เศรษฐกิจคนตัวเล็ก

กองบรรณาธิการ

- สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ศูนย์สื่อสารวาระทางสังคมและนโยบายสาธารณะ (The Active)
องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย
- วิทยาลัยการนิเทศบัญญัติ สถาบันพระปกเกล้า
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
- สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

ขอขอบคุณ **‘ภาคประชาชน’** ทุกท่านด้วยหัวใจ ผู้ซึ่งเป็นตัวแสดงสำคัญ
ไม่ว่าท่านจะมาจากทางใกล้หรือทางไกล กว่าพวกเราต่างมารวมกัน
ด้วยเจตจำนงในการผลักดันวาระนโยบายจากภาคประชาชนฉบับนี้
ให้ไปถึงยังอีกฟากฝั่งของการร่วมสร้างอนาคตที่ยั่งยืนอย่างเป็นธรรม
ให้กับประเทศไทย

HAND
SOCIAL ENTERPRISE

มูลนิธิเพื่อ
“คนไทย”

POLICY
WATCH
CONNECT
2 0 2 6

REAL
FRAME

